

ETELÄ-SAVON
MAAKUNTALIITTO

Etelä-Savon maakuntaohjelman (2018 - 2021) toimeenpanosuunnitelma vuosille 2018 - 2019

Julkaisutiedot

Julkaisija:

Etelä-Savon maakuntaliitto
Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli
puhelin 015 321 130
email kirjaamo@esavo.fi
faksi 015 321 1359

Kotisivu:

www.esavo.fi

Julkaisu:

Etelä-Savon maakuntaohjelman (2018 - 2021)
toimeenpanosuunnitelma 2018 - 2019
Julkaisusarjan numero 148:2017
ISBN 978-952-5932-42-3 (verkkojulkaisu)
ISSN 1455-2930

Mikkeli 2017

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
1. JOHDANTO	1
1.1 Toimeenpanosuunnitelma konkretisoi maakuntastrategiaa, -ohjelmaa, huomioi ennakoidun rakennemuutoksen toimet ja AIKO-hankkeet	1
1.2 Valmisteluprosessi	2
2. ETELÄ-SAVON MAAKUNNAN NYKYTILA, KEHITYSNÄKYMÄT JA VARAUTUMINEN RAKENNEMUUTOKSEEN	3
2.1 Maakunnan tilannekuva	3
2.2 Etelä-Savon yrityselämän riskien tunnistaminen ja varautuminen	6
2.3 Etelä-Savon kokeilu ja isot elinkeinoelämän kehittämiskokonaisuudet sekä ennakoiva rakennemuutostyö (ERM)	9
2.4 Edellisessä Topsussa 2017-2018 esitettyjen toimenpiteiden toteuma	11
2.4.1 Menestyvä yritystoiminta	11
2.4.2 Osaava työvoima ja hyvä innovaatioympäristö	12
2.4.3 Uudistuva hyvinvointi	14
2.4.4 Hyvä toimintaympäristö	14
3. ETELÄ-SAVON MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMINEN 2018-2019	17
3.1 Hyvinvoivat ihmiset ja ympäristö	18
3.2 Elinkeinoelämän kasvu ja kansainvälistyminen	21
3.3 Matkailu ja vapaa-aika	24
3.4 Kestävä biotalous	25
3.5 Älykäs erikoistuminen ja innovaatiot	26
4. ITÄ- JA POHJOIS-SUOMEN (IP) MAAKUNTIEN YHTEISTOIMINTA-ALUEIDEN ESITYKSET 2018-2019	27
4.1 Itä- ja Pohjois-Suomen yhteinen näkemys Suomen koheesiopolitiikan neuvottelutavoitteiden valmisteluun (Itä- ja Pohjois-Suomen huippukokous 31.8.-1.9.2017)	27
4.2 Saavutettavuuden kehittäminen IP-alueella	29
4.2.1 Laajakaistarakentamisen jatkuvuuden varmistaminen harvaan asutuilla alueilla	29
4.2.2 Itä-Suomen esitys perusväylänpidon rahoituksen nostamiseksi	31
4.3 Koillisväylän tietoliikennekaapelin rakentamiseen valmistautuminen ja Itä-Suomen alueiden saaminen tietoliikennereitin varrelle	31
5. ETELÄ-SAVON ERITYISKYSYMYKSET	32
5.1 Kaksoiskuntalaisuus	32
5.2 Kesälomakauden siirto	32

1. Johdanto

1.1 Toimeenpanosuunnitelma konkretisoi maakuntastrategiaa, -ohjelmaa, huomioi ennakoidun rakennemuutoksen toimet ja AIKO-hankkeet

Etelä-Savon maakuntaliiton johdolla yhteistyössä ELY-keskuksen, maakunnan kuntien, elinkeinoelämän ja sidosryhmien kanssa valmistellaan sekä laaditaan Etelä-Savon maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma (TOPSU). Topsisu pitää sisällään maakuntaohjelman toteuttavat keskeiset hanke- ja toimenpide-esitykset sisältäen rakennerahasto-ohjelman toimeenpanon painopisteet ja rahoitussuunnitelman Etelä-Savossa vuosille 2018–2019. Lisäksi Topsisu konkretisoi Etelä-Savon uutta maakuntastrategiaa 2030 – Metsä-Ruoka-Vesi ja valmisteilla olevaa Etelä-Savon maakuntaohjelmaa 2018–2021.

Topsisu 2018–2019 kattaa uuden maakuntastrategian 2030 strategiset painopistealueet Metsä-Ruoka-Vesi ja valmisteilla olevan uuden maakuntaohjelman 2018–2021 kärkiteemat. Kärkiteemoja ovat hyvinvoivat ihmiset ja ympäristö, elinkeinoelämän kasvu ja kansainvälistyminen, matkailu ja vapaa-aika, kestävä biotalous, älykäs erikoistuminen ja innovaatiot. Lisäksi Etelä-Savon maakunnan ennakoidun rakennemuutoksen (ERM)-toimintasuunnitelma on sisällytetty keskeisiltä osin Topsisuun. Vuoden 2017 osalta ERM-suunnitelmaa on laajennettu kattamaan maakunnan strategiset painopistealueet Metsä-Ruoka-Vesi toimenpidevuosille 2017–2018.

Topsisu tukee ja toteuttaa hallitusohjelmassa määritellyjä kärkihankkeita, kuten Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO) -rahoituksella toteutettavia hankkeita. Etelä-Savossa AIKO-rahoitukselle on pyritty löytämään oma profiili suuntaamalla sitä sellaisiin toimenpiteisiin, joihin muu olemassa oleva rahoitus ei helposti taivu, uusiin avauksiin ja toimenpiteisiin, jotka maakunnassa ovat uuden maakuntastrategian mukaisia. Tämän lisäksi Topsisu tukee kärkihankkeita, joita ovat maakunnan työllisyyden ja kilpailukykyyn edistäminen, panostaminen osaamiseen ja koulutukseen, väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, panostaminen biotalouden mahdollisuuksien hyödyntämiseen ja puhtaisiin vähähiilisiin ratkaisuihin, toimintatapojen uudistaminen ja digitalisuutta edistävien ratkaisujen toteuttaminen.

Alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) säädetyn lain mukaan maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) tehtävänä on mm. alueen maakuntaohjelmassa määritellyjen kehittämistavoitteiden toteuttamiseksi ja eri ohjelmien ja rahoitusvälineiden yhteensovittamiseksi hyväksyä ja tarvittaessa tarkistaa maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma, jolla suunnataan maakuntaan osoitettua rakennerahastojen ja vastaavaa kansallista rahoitusta sekä muuta alueen kehittämiseen vaikuttavaa rahoitusta.

Valmisteilla olevan maakuntauudistuksen ja aluekehittämistä sekä kasvupalveluja koskevan lakiuudistuksen myötä aluekehittämisen suunnittelujärjestelmä muuttuu. Eduskunnalle mahdollisesti syksyllä 2017 annettavassa lakiesityksessä ei säädetä toimeenpanosuunnitelman laatimisesta, vaan se olisi jatkossa maakuntien harkittavissa.

Maakunnan keskeisiä kehittämiskokonaisuuksia käsitellään maakuntauudistuksen jälkeen työ- ja elinkeinoministeriön koordinoimassa maakunnan ja valtion välisessä aluekehittämiskeskustelussa sekä valtiovarainministeriön vetämässä budjetti-neuvottelussa. Menettelyä on tarkoitus testata jo ennen uudistuksen voimaantuloa.

1.2 Valmisteluprosessi

Topsu laaditaan alueen toimijoiden kannalta mahdollisimman käytännölliseksi toimenpidesuunnitelmaksi vuosille 2018–2019. Etelä-Savon ELY-keskus ja maakuntaliitto kävivät kuntien kanssa neuvottelut laadittaviin asiakirjoihin tehtävistä kehittämisesityksistä toukokuussa 2017 (seutukierrokset Mikkeliissä 9.5.2017, Pieksämäellä 10.5.2017 ja Savonlinnassa 18.5.2017). Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmaa käsiteltiin Team Finland alueverkoston kokouksessa 23.5.2017. Erilliset keskustelutilaisuudet järjestettiin yhdessä älykkään erikoistumisen työpajojen kanssa maakunnan elinkeinoelämän edustajille Savonlinnassa 9.6.2017 ja Mikkeliissä 19.6.2017. Lisäksi maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmaa koskevia keskusteluja on käyty useilla eri foorumeilla ja tapahtumissa (esim. Maakuntastrategiatyöpajoissa). Tavoitteena on ollut saada maakunnassa mahdollisimman laajalta sidosryhmäjoukolta sisällöllisiä näkemyksiä ja konkreettisia esityksiä, joiden edistämiseen maakuntaliitto, ELY-keskus ja maakunnan sidosryhmätoimijat sitoutuvat.

Elo- ja syyskuussa 2017 toimeenpanosuunnitelman valmistelua on jatkettu maakunnan yhteistyöryhmän (MYR:in) sihteeristössä 22.8.2017 ja 14.9.2017 ja Etelä-Savon maakuntahallituksessa 4.9.2017. Maakuntien yhteisiä esityksiä on valmisteltu Itä- ja Pohjois-Suomen huippukokouksen yhteydessä Mikkeliissä 31.8–1.9.2017. Kuntajohtajilla ja -päättäjillä on ollut mahdollisuus kommentoida Topsu 2018–2019 luonnosta 18.8.–24.8.2017. Maakunnan yhteistyöryhmä on hyväksynyt maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman kokouksessaan 20.9.2017, jonka jälkeen MYR:in hyväksymä maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma on toimitettu työ- ja elinkeinoministeriöön määräaikaan mennessä.

2. Etelä-Savon maakunnan nykytila, kehitysnäkymät ja varautuminen rakennemuutokseen

2.1 Maakunnan tilannekuva

Etelä-Savon kehitys nojaa edelleen vahvasti maakunnan runsaisiin ja hyvin kasvaviin metsävaroihin sekä niiden kestävään ja tehokkaaseen hyödyntämiseen, joka on luonut maakuntaan myös vahvaa metalli- ja metsäteollisuutta. Uutta kasvupotentiaalia maakuntaan tuovat erityisesti bioenergiaosaaminen, metsäbiomassan prosessiosaaminen ja materiaali- sekä ympäristöteknologia. Metsäisyys, laajat vesistöt ja maakunnan maine puhtaana ja turvallisena alueena ovat luoneet edellytyksiä matkailulle ja vapaa-ajan asumiselle. Laadukkaiden elintarvikkeiden tuotantoon ja jalostukseen on panostettu. Erityisesti luomu- ja lähiruoan kysyntä kasvavat hyvin ja niiden tuotantoa lisätään. Sijainti Venäjän naapurustossa on perinteisesti tarjonnut mahdollisuuksia niin vientiyrityksille kuin alueen matkailun kehittämiseen. Venäjän talousongelmat ja Ukrainan konfliktin pitkittyminen pakotteineen ovat kuitenkin viime vuosina vaikeuttaneet kaupankäyntiä ja vähentäneet matkailijoiden virtaa, mikä on aiheuttanut ongelmia alueen yritystoiminnalle. Venäläismatkailijoiden osalta tilanteessa on kuitenkin havaittavissa elpymisen merkkejä.

Etelä-Savo on säästynyt pien- ja perheyrittäjävaltaisen elinkeinorakenteensa vuoksi suurilta rakenteellisilta muutoksilta, eikä laajoja irtisanomisia ole talouden taantumassa ollut. Työmarkkinoiden hiipivä rakennemuutos näkyy kuitenkin työpaikkojen lopullisena häviämisenä, mm. koulutus- ja viestintäalalta sekä julkisesta hallinnosta. Toisen asteen ammatilliseen koulutukseen kohdistuneet leikkaukset ovat johtaneet koulutustarjonnan ja sen saatavuuden heikkenemiseen. Lisäksi Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen siirto syksyllä 2018 Joensuuhun on merkittävä aluetaloudellinen menetys Savonlinnan seudulle ja koko maakunnalle. Positiivisia signaaleja ovat kuitenkin Savonlinnan XAMK -kampuksen valmistuminen ja LUKE-yhteistyön tiivistyminen Etelä-Savossa.

Työllisyyskatsauksen mukaan työttömien määrä maakunnassa on viime vuosina pysytellyt korkealla tasolla, mutta nyt työttömyyden kasvu on taittunut. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli kesäkuussa Etelä-Savossa 12,6%, kun se vuotta aiemmin oli 14,5% ja myös nuorten ja pitkäaikaistyöttömien määrä on kääntynyt laskuun alueella.

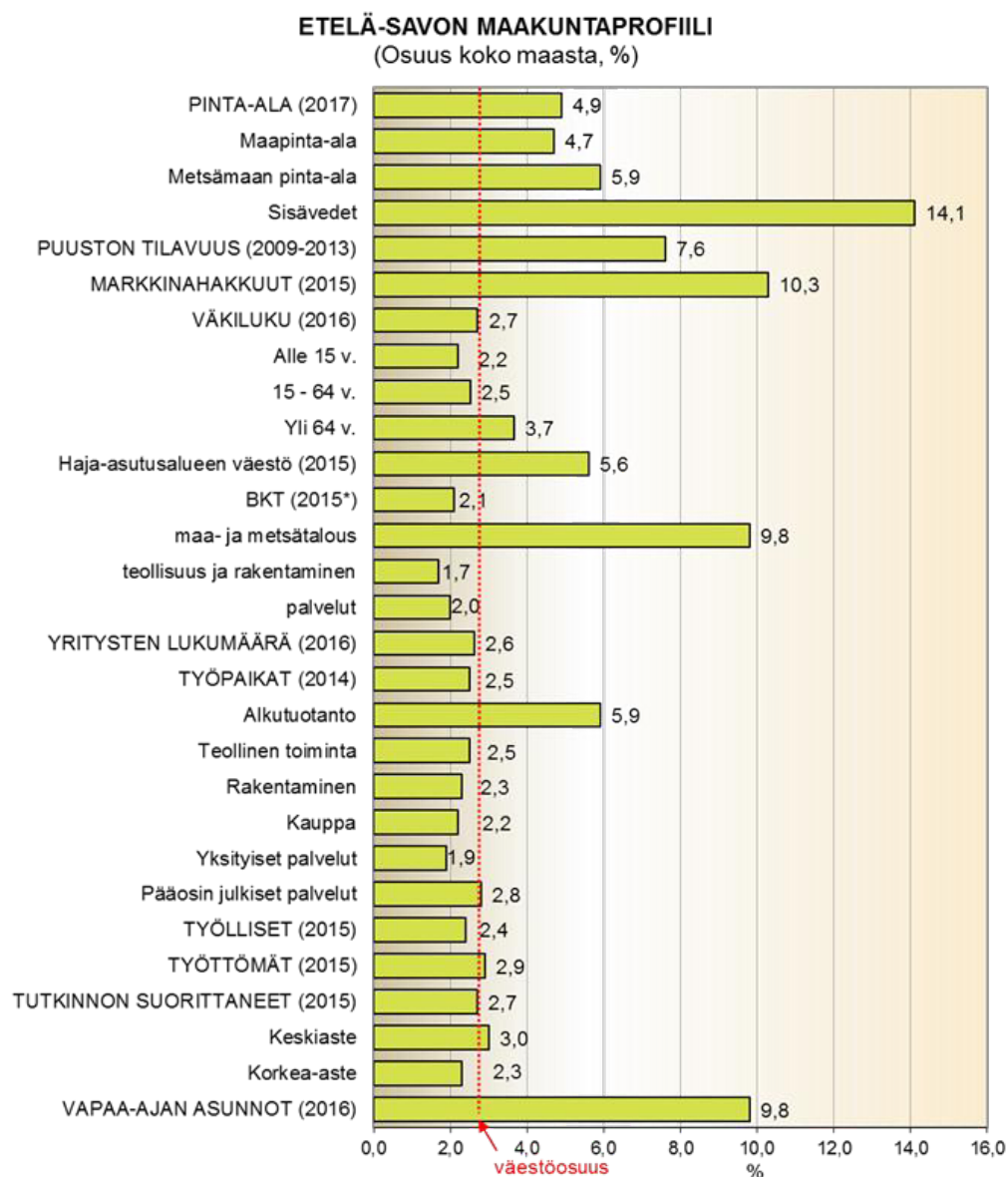
Kesäkuun 2017 lopussa maakunnan väkiluku oli Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 148 172. Aleneva väkiluku selittyy luonnollisella väestönmuutoksella, syntyneiden ja kuolneiden erotuksella. Vinoutunut ikärakenne heikentää alueen huoltosuhdetta ja osaavan työvoiman saatavuus voi käydä tulevaisuudessa yhä haasteellisemmaksi. Maakunnassa taasisesti lisääntynyt siirtolaisuus on kuitenkin tasapainottanut Etelä-Savon väestönkehitystä paikkaamalla maassamuuton ja kuolleisuuden aiheuttamaa väestökatoa. Lisäksi ikääntyvässä maakunnassa vanheneminen voidaan nähdä myös uudenlaisia liiketoimintamahdollisuuksia tarjoavana mahdollisuutena.

Väestökehityksen ohella alueen haasteet liittyvät kansainvälistymiseen, työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoon sekä osaavan työvoiman saatavuuteen. Alueen yrityksiltä kaivattaisiin laajempia panostuksia tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja sitä kautta uusiin innovaatioihin. Myös investoijien puute, supistuvat paikallismarkkinat ja yritystoiminnan jatkajien vähäisyys koetaan haasteeksi.

Maakuntauudistuksen myötä Etelä-Savon maakunnasta kuntien määrä vähenee 14 kunnasta 12 kuntaan vuoden 2020 alusta. Joroisten kunta siirtyy Pohjois-Savon maakuntaan ja Heinäveden kunta Pohjois-Karjalan maakuntaan. Tämä tarkoittaa Etelä-Savon maakunnan osalta noin 6 % pinta-alan menetystä ja noin 8 500 asukkaan siirtymistä muille maakunnille sekä reilun 600 toimivan yrityksen siirtymistä muihin maakuntiin. Taulukossa 1 on esitetty Etelä-Savon maakuntaprofiili.

Taulukko 1. ETELÄ-SAVON MAAKUNTAPROFIILI
(osuus koko maasta, %)

Lähde: Tilastokeskus, Maanmittauslaitos, Metla

* Etelä-Savon maakuntaprofiili 2017 kuvaa Etelä-Savon suhteellista osuutta ko. teemoissa verrattuna koko maahan.

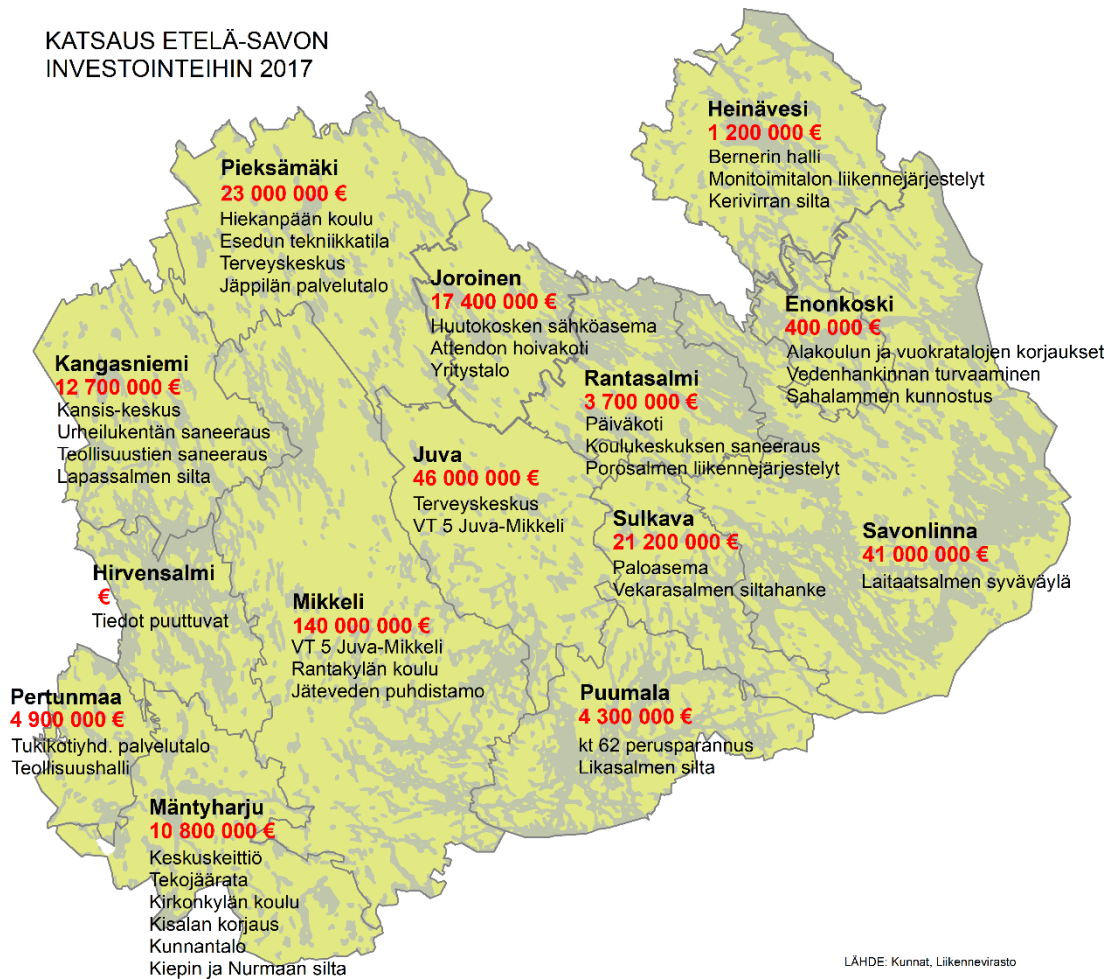
Taulukossa 2 on Etelä-Savon kehitystä 2006–2016 kuvaavat muuttoliike ja väestö, kilpailukyky, talouden tasapaino, työllisyys ja osaamisen -alueindikaattorit.

Taulukko 2. ETELÄ-SAVON KEHITYS 2006-2016

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1. MUUTTOLIIKE JA VÄESTÖ											
Väestö	160 306	158 679	157 433	156 377	155 472	154 522	153 426	152 518	151 562	150 305	148 975
Nettomuutto, henkilöä	-373	-957	-500	-233	-99	-246	-175	-65	-4	-190	-240
Nettomuutto, osuus väestöstä, %	-0,23	-0,61	-0,32	-0,16	-0,06	-0,16	-0,11	-0,04	0	-0,13	-0,16
Nuorten 20-34 -v nettomuutto, %	-2,9	-3,72	-2,71	-1,47	-1,21	-1,27	-2,06	-1,17	-1,31	-1,47	-1,81
Luonnoll väestönkasvu, henkilöä	-652	-643	-749	-793	-813	-695	-920	-854	-919	-1058	-1101
Luonnoll väestönkasvu, % väestöstä	-0,41	-0,4	-0,47	-0,51	-0,52	-0,45	-0,6	-0,56	-0,6	-0,7	-0,73
Vanhushuoltosuhde (yli 65-v/15-64-v), %	34,2	34,5	35,3	36,1	37,3	39	41	42,9	44,7	46,6	48,3
2. KILPAILUKYKY											
BKT/asukas (€)	22 986	25 653	25 497	23 975	25 198	26 546	27 701	28 368	29 579		
BKT/asukas, indeksi Suomi=100	70,1	72,7	69,9	70,7	72,2	72,7	75,1	75,9	78,7		
Liikevaihto (yritysten), milj. €	4 795	5 089	5 324	4 497	4 670	5 120	5 200				
Liikevaihto (yritysten), milj. € **)								5 284	5 357	5 351	
Liikevaihdon kasvu, %	7,7	6,1	4,6	-15,5	3,8	9,6	1,6		1,4	-0,1	
Veronalaiset tulot/tulonsaja, €	19 105	20 549	21 002	20 955	21 925	22 877	23 580	24 268	24 846	24 906	
Vienti ja tuonti, yritysten/toimipaikkojen lukumäärä (vientä yli 12 000 e vuodessa vähintään kahtena kuukautena tai vientiä yli 120 000 euroa vuodessa)											361
Vienti, yritysten/toimipaikkojen lukumäärä (vientä yli 12 000 e vuodessa vähintään kahtena kuukautena tai vientiä yli 120 000 euroa vuodessa)											88
Teollisuuden viennin arvo, milj. €										558	
Kokonaisviennin arvo, milj. €						(syyskuussa erillistilauksena tiedot: 2010-2016/kesäkuu)					
Kokonaisviennin arvo, indeksi						(syyskuussa erillistilauksena tiedot: 2010-2016/kesäkuu)					
3. TALOUDEN TASAPAINO											
Kuntien vuosikate €/asukas	138	200	263	351	400	179,98	195,6	220	340	265 426*	
											*ennakko
4. TYÖLLISYYS											
Työttömyysaste (Tilastokeskus, työvoimatutkimus) *)	12	9	8	10	8	8	9	11	10	10	10
Työpaikkojen määrä	60173	60809	60173	58311	58726	58765	57814	56488	55715		
5. OSAAMINEN											
Tutkinnon suorittaneet yli 15 v, %	59,7	60,5	61,4	62,4	63,3	64,2	65,2	66,2	67,3	67,9	
Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevat 25-29 v, lukumäärä	1000	1004	1033	1039	1092	1106	1101	1064	990	989	
Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevat 25-29 v, %	14,3	14,7	15,1	14,7	15,1	15,2	15,4	14,9	14,2	14,2	
*) Kaikkien vuosien luvuissa on mukana vuoden 2013 maakuntajaon mukaisesti Suomenniemen tiedot, poikkeuksena BKT-luvut sekä työttömyysaste, joissa Suomenniemen tiedot eivät ole mukana											
**) Yritysrekisterin vuositilaston muutosten takia v.2013 tiedot eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien tietojen kanssa											
Taulukko 1: Etelä-Savon kehitys ja tavoitteet											

Kuvassa 1 luodaan katsaus Etelä-Savon lähitulevaisuuden investointeihin ja toimintaan Etelä-Savon kunnissa, joista on olemassa julkisen sektorin rahoituspäätös (ks. Katsaus Etelä-Savon investointeihin 2017). Investointikartan tulkinnaassa on huomioitava yksityisen sektorin investointien puuttuminen kokonaisuudessaan (yksityisen rahoituksen investointien osuudet). Merkittävät investoinnit Etelä-Savossa kohdistuvat infrastruktuuriin, tielikenteeseen, energiaan, veden puhdistukseen, kouluihin, hyvinvointipalveluinfrastruktuuriin ja elinkeinoelämän infrastruktuuri edellytysten kehittämiseen.

KATSAUS ETELÄ-SAVON INVESTOINTEIHIN 2017

Kuva 1. Katsaus Etelä-Savon lähitulevaisuuden investointeihin 2017-2019 joista mukana on olemassa julkisen hallinnon rahoituspäätös. (Huom! Yksityisen sektorin suorat investoinnit eivät ole mukana investointikartassa).

2.2 Etelä-Savon yrityselämän riskien tunnistaminen ja varautuminen

Koko Suomen ja myös Etelä-Savon talouskehitys on piristynyt vuosien matalalennon jälkeen. Vuoden 2017 ensimmäisellä neljänneksellä Tilastokeskuksen ennakotietojen mukaan Suomen BKT:n kasvu on ollut 2,7%. Tilastokeskuksen suhdanneaineistosta käy ilmi myös, että eteläsavolaisten yritysten liikevaihdon kasvu on ollut viime vuosina hieman koko maata keskimääräistä nopeampaa. Vuoden 2017 alkupuolella kasvua pitivät yllä pääasiassa teollisuus ja vientiyritykset, mutta myös palveluyritysten liikevaihto oli vuoden alkupuolella kasvussa. Tilastotietojen lisäksi myös Elinkeinoelämän keskusliiton suhdannebarometri sekä Suomen yrittäjien pk-barometri osoittavat positiivisia tulevaisuudennäkymiä alueelle niin teollisuuteen kuin palvelualoille.

Etelä-Savossa maatalouden rakennekehitys etenee edelleen nopeasti. Markkinalähtöisyys on lisääntynyt ja EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa vaikuttavat yhä vahvemmin maaseutu, ilmasto-, ympäristö- ja kauppapolitiittiset painotukset. Samalla teknologia- ja rakennekehitys asettaa yrittäjille uudenlaisia osaamisvaatimuksia. Kuluttajien kulutustottumusten ja arvojen muutos sekä tietoisuus luonnonvarojen rajallisuudesta ovat luoneet oman paineensa

tuotannon kehittämisessä ja suuntaamisessa. Tuotetun maitomäärän ennakoidaan olevan jonkin verran laskusuunnassa lähitulevaisuudessa. Uusien, investoivien yrittäjien saaminen alalle näyttää olevan haastavaa. Maidon tuottajahinnat pysyivät vakaina tuotannon hienon laskun vuoksi vuonna 2017.

Jalostavan teollisuuden keskittyminen näkyy myös lihantuotannon sijoittumisen muutoksena Suomessa, varsinkin sikatilat ovat vähentyneet Etelä-Savossa. Maatalouden heikko kannattavuus on jatkunut jo useana vuonna peräkkäin ja se heijastuu investointeihin Etelä-Savossa. Vuoden 2017 aikana on kuitenkin ollut nähtävissä selvä muutos parempaan suuntaan, ja alkuvuodesta maatalouden investoinnit ovat olleet suuremmat kuin aiemmin koko vuoden investoinnit. Vaikka laajennusinvestoinnit eivät riitä kompensoimaan tuotannosta luopumisesta johtuvia menetyksiä, niillä kuitenkin turvataan yksikkökoon kasvu ja mahdollistetaan kannattavan tuotannon edellytykset alueella.

Etelä-Savossa luomutilojen osuus kaikista maatiloista on kasvussa ja se on suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Luken tilastojen mukaan luomutuotannon kannattavuus on noussut viime vuosina selvästi paremmaksi kuin tavanomaisen maataloustuotannon. Luomutilojen paremman kannattavuuden taustalla ovat heikompia satoja kompensoivat korkeammat tuotehinnat, luomutuotet, suurempi tilakoko ja alhaisemmat tuotantokustannukset. Luomukotieläintilojen lukumäärä on ollut nousujohteinen viimeisten vuosien aikana. Avomaatuotannossa tärkeimpiä puutarhakasveja pinta-alan mukaan tarkasteltuna ovat porkkana, mansikka, kaalit ja sipuli.

Elintarviketeollisuuden alalla alueella toimii useita vahvoja yrityksiä eri seutukunnilla ja niiden kysyntätilanne on ollut suhteellisen hyvä. Alalla on käynnissä investointeja ja uusia merkittäviä suunnitelmia on vireillä. Vuoden 2016 lopulla lähiruokayrityksiin ja -tiloille tehdyn kyselyn mukaan investointisuunnitelmia oli lähitulevaisuudessa 58 %:lla kyselyyn vastanneista Itä-Suomen yrittäjistä.

Metsäsektorin kehitys ja kehitysnäkymät ovat säilyneet positiivisena. Yksityismetsien puukaupparamäärät nousivat vuonna 2016 lähes 10 % ja kaupan vire on jatkunut erittäin hyvänä myös vuoden 2017 alussa. Etelä-Savo on edelleen kuutio- ja euromääräisesti suurin puun myyjämaakunta. Kantorahatuloja Etelä-Savon metsät kerryttivät vuonna 2016 peräti 249 miljoonaa euroa, mikä on historian toiseksi paras tulos vuoden 2007 huipun jälkeen.

Tänä vuonna puuta on Metsäkeskuksen käyttöilmoitusseurannan perusteella tullut Etelä-Savon yksityismetsistä tarjolle 7 % ripeämmin kuin viime vuonna vastaavaan ajankohtaan mennessä. Vuositasolla markkinahakkuiden on ennakoitu lisääntyvän tänä vuonna valtakunnallisesti noin 4 %. Ennätysvuoden jälkeen havusahatavaran vienti on kasvanut edelleen 5 % toukokuun loppuun mennessä. Sahateollisuuden kannattavuutta ovat kuitenkin koetelleet etenkin euron vahvistuminen US dollariin nähden, konttirahtien korotukset sekä heikot sivutuotemarkkinat. Vuositasolla sahatavaran tuotannon on kuitenkin arvioitu lisääntyvät 9 % ja viennin 8 %.

Vanerin tuotannossa kirjattiin viime vuonna prosentin ja viennissä 4 prosentin lasku. Vuonna 2017 sekä viennin että tuotannon on ennustettu kasvavan 5 prosenttia ja hinnan heikentyvät prosentilla. Sellun ja kartongin viennin ennustetaan kasvavan tänä vuonna 6 % kapasiteetin ja vientikysynnän kasvun myötä.

Etelä-Savon lämpö- ja voimalaitosten metsähakkeen käyttö aleni viime vuonna 10 %, vaikka puupolttoaineiden kokonaiskäyttö säilyi lähes ennallaan. Vanhojen metsäenergiapuuvarastojen purkautuminen parantaa hieman energiapuun kysyntää. Energiapuu- ja sahajien sivutuotemarkkinoille toivotaan piristystä kaavailuista investointihankkeista. Epävarmuus EU:n hiilinielulaskennasta vaikeuttaa kuitenkin investointipäätösten syntymistä.

Teknoliateollisuuden tilaukset koskien mm. biotalouden investointeja, ovat aikaansaaneet vireyttä alueelle. Tilastokeskuksen mukaan Etelä-Savon teknologiayritysten liikevaihto oli vuonna 2016 varsin nousujohteinen. Voimakasta kasvupiikkiä selittää useamman yksittäisen ison tilauksen valmistuminen tarkasteluajanjaksolla. Kuluvana vuonna Teknoliateollisuuden yritysten uudet tilaukset ja tilauskanta kasvoivat tuntuvasti huhti-kesäkuussa. Tilausten kasvua vauhdittivat mm. suuret laivatilaukset, joista heijastusvaikutusta on länsirannikon lisäksi myös muualle maahan. Alan yritysten saamien tarjouspyyntöjen määrä jatkoi nousuaan.

Maailmantalouden kasvu on viime aikoina ollut laaja-alaista ja näkymät ovat aiempaa valoisemmat. Epävarmuutta tuo toki alueellisen konfliktin mahdollisuus Aasian suunnalla. Myös osa ennusteista povaa, ettei kysynnän kasvu maailmantaloudessa säilyisi kovin pitkään. Kotimaassa kysyntää kannattelee edelleen erityisesti rakentaminen. Viennin osalta sekä kone- ja laiteinvestointien kasvunäkymät ovat myös paremmissa kantimissa, samoin kuin vientinäkymät Venäjälle ovat parantuneet. Tarjouspyyntöjä liikkuu tällä hetkellä kohtuullisen hyvin. Teknoliateollisuuden yritysten liikevaihdon arvioidaankin olevan syksyllä suurempi kuin viime vuonna vastaavaan aikaan, mikäli vain yritysten kilpailukyky riittää siihen, että tarjouspyynnöt muuttuvat tilauksiksi.

Aiempaa valoisimmista näkymistä huolimatta yritysten väliset erot liikevaihdon, taloustilanteen kuin myös työllisyystilanteen osalta ovat suuria ja kasvamaan päin. Osassa yrityksistä henkilöstön ikärakenteen vinoutuminen alkaa näkyä osaajien puutteena ja rekrytointivaikeuksina. Digitalisaation edetessä erityisesti uusimmat tiedot omaavien ICT-osaajien tarve kasvaa.

Etelä-Savon rakentamisen kokonaismäärän kasvu taittui alkuvuonna 2017. Rakentamisen elpyminen kääntyi laskuun rakennusluvista ja aloituksista. Asuntorakentamisen taso on muuhun Itä-Suomeen verrattuna vaatimatonta Etelä-Savossa. Asuntokauppa on maakunnassa kuluttajavetoista, koska muun maan asuntorakentamista vilkastuttanutta sijoituskysyntää ei ole. Uusien asuntojen kaupan ollessa vaisua ei kysyntään vastaaminen synnytä enempää tuotantoa. Savonlinnan Laitaatsalmen siltarakentaminen, Mikkelin sairaalahankkeet, Saimaa Stadiumi ja Mikkelin keskusarkisto nostavat suurina hankkeina rakentamisen volyymia. Julkisten palvelurakennusten kokonaisvolyymia nostavat Etelä-Savossa myös koulu- ja päiväkotihankkeet. Pieksämäen kauppakeskushankkeen peruuntuminen oli takaisku koko maakunnalle. Teollisuus- ja varastorakentamisen aloituksiin on odotettavissa nousua loppuvuonna 2017 niiden rakennuslupien kasvettua alkuvuonna 2017.

Suuret rakennushankkeet ja tasainen asuntorakentaminen ovat painottaneet rakentamista Mikkeliin. Muualla maakunnassa rakentaminen on pitkälti korjausrakentamisen varassa, joka on hienoisessa kasvussa. Asuntomessut 2017 keräsivät ammattilaisilta kiitosta, mikä lisää osaltaan uskoa eteläsavolaiseen vetovoimaan ja rakentamiseen. Julkiset hankkeet, asuntorakentamisen tasainen tarve ja kasvava korjausrakentaminen pitävät yllä tasaista rakentamista Etelä-Savossa jatkossakin.

Tukku- ja vähittäiskaupan kasvu jäi Etelä-Savossa viime vuonna negatiiviseksi (-1%), kun se koko maassa jo pääsi plussan puolelle 0,9%. Kaupan liiton mukaan alalla ei kuitenkaan ole näkyvissä 2000-luvun alun kaltaisia kasvulukuja, vaan kaupan murros alkaa näkyä nyt toden teolla, vaikka talous kasvaakin nyt reippaammin kuin aikoihin. Vaikeasti ennustettavan muutoksen taustalla ovat esimerkiksi digitalisaatio, toimintojen tehostaminen ja kiristyvät kotimainen sekä kansainvälinen kilpailu. Erityisesti mikroyrityksinä toimivien ns. kivijalkakauppojen näkymät ovat heikot ja tilanne on vaikea verkkokaupan ja suurempien kauppaliikkeiden puristuksessa. Vähittäiskaupan määrän ennustetaan kasvavan tänä vuonna lähes 2 % ja hidastuvan vuonna 2018 prosenttiin. Alan työllisyyden arvioidaan pienentyvän tänä vuonna puolitoista prosenttia ja ensi vuonna prosenttiin.

Matkailulla on merkittävä vaikutus Etelä-Savon palveluelinkeinoissa. Maakunnan väestömäärä kasvaa kesäaikaan ja enenevässä määrin myös ympärivuotisesti laajalla vapaa-ajan asukkaiden ja matkailijoiden joukolla. Etelä-Savossa on lähes 50 000 vapaa-ajanasuntoa, joista osa on vuokratyössä. Matkailukohteiden tasoa nostavia hankkeita on valmistunut ja käynnistetty (esim. Järvisydän Resort Rantasalmella).

Matkailuala voi saada lisää painoarvoa, jos se pystyy yhdistämään verkkoliiketoimintaa ja luovien alojen yritysten tarjoamia palveluja yhteen palvelukokonaisuuksiksi. Myös ruoka-matkailukohteena Etelä-Savolla on vahva rooli. Uudet tuotteet, luontomatkailuaktiviteetit, retkeily ja sisävesiristeilyt täydentävät hyvinvointimatkailun pakettia. Alkuvuonna 2017 venäläisten matkailijoiden määrä Etelä-Savossa on muutaman hiljaisemman vuoden jälkeen taas vilkastumassa. Pitkäjänteinen imagomarkkinointi alkaa tuottaa tulosta ja kansainvälisten matkailijoiden määrät myös Aasiasta ja Keski-Euroopasta ovat kasvussa.

Kaikenlaiset tapahtumat esim. liikunta – tai kulttuuritapahtumat, ovat tärkeitä matkailuelinkeinon kannalta, vaikka vain harvat niistä ovat kansainvälisessä markkinoinnissa. Mikkelin asuntomessut pidettiin kesällä 2017 ja sen sekä muiden alueen tapahtumien myötä matkailuyrittäjät ennakoivat vilkasta kautta ja positiivisia näkymiä. Mikkelin asuntomessujen 130 000 kävijämäärätavoite ylittyi.

2.3 Etelä-Savon kokeilu ja isot elinkeinoelämän kehittämiskokonaisuudet sekä ennakoiva rakennemuutostyö (ERM)

Etelä-Savossa elinkeinoelämän ja laajemmin aluekehitystyössä merkittävien hankkeiden osalta hyödynnetään alueellisten rakennerahastovarojen lisäksi myös muita kansallisia ja kansainvälisiä rahoitusinstrumentteja. Tällaisia ovat mm. eri ministeriöiden kokeiluihin tarkoitetut tuet, AIKO-rahoitus, ministeriöiden oman hallinnon alojen rahoitusmahdollisuudet ja instrumentit, Interreg raja-alueyhteistyöohjelmat, kuten Kaakkois-Suomi – Venäjä CBC-ohjelma 2014–2020, Horisontti sekä ESIR-rahoitus.

Ennakoiva rakennemuutostyö (ERM) Etelä-Savossa perustuu vuonna 2015 aloitettuun maakunnan skenaariotyöprosessiin, jossa yhteistyössä alueen kuntien, elinkeinoelämän ja muiden sidosryhmätoimijoiden kanssa luotiin maakunnan laaja-alainen tulevaisuuden varautumissuunnitelma vuoteen 2030 asti. Skenaariotyössä luotu maakunnan varautumissuunnitelma 2030 tukee ERM-varautumissuunnitelmatyötä, joka kohdistaa varautumistoimenpiteet maakunnassa alueen tulevaisuuden rakennemuutosta tukien ja mahdollisuuksia hyödyntäen. ERM-rahoitusmahdollisuudet kytketään tiiviisti maakunnan kehittämiseen ja olemassa oleviin prosesseihin, joita edellä on taustoitettu. ERM-sisältöjä täsmennetään vuosittain TOPSUssa.

TEM on myöntänyt ennakoidun rakennemuutoksen rahoitusta Etelä-Savolle 208 000 euroa vuodelle 2016 ja 257 000 euroa vuodelle 2017 (vuoden 2018 rahoitus vielä auki). Rahoitus on tarkoitettu käytettäväksi hallituksen Kilpailukyyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla –kärkihankkeen alueelliset innovaatiot ja kokeilut-toimenpiteen toteutukseen. Etelä-Savon osalta innovatiiviset kokeiluhankkeet kohdistuvat maakuntastrategian 2030 mukaisiin painopisteisiin Metsä-Ruoka-Vesi ja alueen itsensä määrittelemiin ja TEMin 2016 hyväksymiin ERM-toimenpiteemoihin, jotka ovat seuraavat:

1) Saavutettavuuden ja logistiikan parantaminen

- Etelä-Savo on harvaan, mutta kauttaaltaan asuttu maakunta (kuva 2). Alueen yritystoiminnan (erityisesti metsä-, metalli-, matkailu- ja elintarviketeollisuuden sekä palveluiden osalta) ja asutuksen saavutettavuus on yksi Etelä-Savon aluekehityk-

sen painopisteistä ja arvioitiin yhdeksi aluekehityksen tärkeimmistä muutostekijöistä maakunnan 2030 skenaariotyön yhteydessä. Saavutettavuutta pyritään parantamaan kehittämishankkeilla ja nopeilla aloitteilla, jotka kohdistuvat alueen:

- fyysiseen saavutettavuuteen
- digitaaliseen saavutettavuuteen
- ulkoiseen saavutettavuuteen
- sisäiseen saavutettavuuteen
- Logistiikan optimaaliset ketjuratkaisut
- Liikenne palveluna -toimintamallin maakunnalliset hankkeet. Erityisesti fokuksena uudet innovatiiviset toimintamallit, palvelut ja tuotteet, joille voi löytyä laajemmat kansainväliset markkinat alueella toimivalle elinkeinoelämälle.

Kuva 2. Etelä-Savon maakunnan aluekartta kuvattuna asutustaajamien, tiestön ja vesistöjen osalta.

2) Matkailu-Palvelut-Vapaa aika

- Saimaa kansainväliseksi matkailukohteeksi teemassa on tunnistettu ongelmana alueen tunnettavuus ja saavutettavuus. Haasteina ovat erityisesti alueen tarjonnan näkökulmasta verkoston logistisen, fyysisen ja digitaalisen toiminnan hajanaisuus ja ymmärrettävyys sekä kokonaisvaltaisen koordinoinnin puuttuminen asiakasnäkökulmasta. Tämä konkretisoituu tarkasteltaessa palveluketjuja asiakkaan silmin. Hajanainen tarjonta on muutettava helposti saavutettaviksi palvelukokonaisuuksiksi, joissa osat täydentävät ja tukevat toisiaan. Palveluketjun katkeamattomuus haastaa alueen keskeiset tapahtumat, elinkeinoelämän ja muut organisaatiot sekä alueen asukkaat/vapaa-ajan asukkaat tiiviimpään kanssakäymiseen ja yhteiseen tekemiseen
 - Kehittämällä asiakaslähtöisen palvelumuotoilun keinoin teemallisia ja laadukkaita palvelukokonaisuuksia helpotamme potentiaalisia asiakkaita – niin alueella asuvia, vapaa-ajan asukkaita kuin matkailijoitakin – tunnistamaan, ostamaan ja käyttämään alueen ainutlaatuisia tuotteita ja palveluita.

- Teemassa kokeilu- ja kehittämishankkeiden resursointi mahdollistaisi
 - Toimintaprosessien/palveluiden asiakaslähtöinen kehittäminen: esim. erilaiset tuotetestaukset ja pilotoinnit, verkostomaiset ja yhteisölliset kehittämisprosessit.
 - Uudet innovatiiviset avaukset ja palvelukokonaisuudet; esim. takuulähdöt ja/ tai Hop On Hop Off -tyyppinen bussikuljetus alueen matkailukohteiden ja kaupunkien välillä.
 - Sesonkien tuotteistaminen ja lähiruokatapahtumat/tuotteet/palvelut sekä alueen puhdas luonto ja järvet mahdollistavat esim. järvikalojen hyödyntämisen ja tuotteistamisen alueen tähtituotteeksi.

Vuoden 2017 keväällä Etelä-Savon AIKO-hankeideahaku toteutettiin yhdessä Etelä-Savon rakennerahastohankeideahakujen kanssa, jossa haettiin erityisesti hankeideoita uuden maakuntastrategian Metsä-Ruoka-Vesi -teemoihin. Lisäksi AIKO-rahoitusta on markkinoitu alueen toimijoille erilaisissa sidosryhmätilaisuuksissa jatkuvaluonteisena rahoitushakuna vuoden 2017 osalta. Kevään 2017 hakukierroksella mahdollisia AIKO-rahoitukseen soveltuvia valmisteltavia hankeideoita tuli 10 kappaletta, joista kolmen hankeidean osalta on edetty hankesuunnitelmaesitys- ja hyväksyntävaiheeseen. Etelä-Savon ensimmäinen AIKO-hanke "Mikkeli turvallisuuden päämajakaupungiksi" hyväksyttiin rahoitettavaksi keväällä 2017. Hankkeen tarkempi sisällöllinen kuvaus löytyy Etelä-Savon maakuntaliiton www-sivuilta seuraavasta osoitteesta: <http://www.esavo.fi/aiko-hankkeet>.

2.4 Edellisessä Topsussa 2017-2018 esitettyjen toimenpiteiden toteuma

Seuraavassa tarkastellaan edellisessä toimeenpanosuunnitelmassa 2016-2017 esitettyjen toimenpiteiden keskeisiä toteutumia toimintalinjakohtaisesti.

2.4.1 Toimintalinja 1: Menestyvä yritystoiminta

Yritystoiminnan edistämiseksi Etelä-Savon maakuntaliitto on rahoittanut vuosina 2014-2017 (tilanne heinäkuussa 2017) yritystoiminnan kilpailukyvyyn parantamiseen ja avainalojen kehittämiseen 25 hanketta, kokonaisarvoltaan 5,33 miljoonaa euroa. Etelä-Savon ELY-keskus on rahoittanut vuoden 2017 osalta (tilanne heinäkuussa) 14 yritysten kehittämisavustus-/yritysten toimintaympäristön kehittämisavustushanketta, yhteensä noin 2,49 miljoonalla eurolla. Hankkeet ovat tukeneet yritysten kilpailukyvykkyyttä kohdistuen yritysten uusiin investointeihin, tuottavuuden nostamiseen erityisesti resurssitehokkuutta, innovaatioita ja toimintaprosesseja kehittämällä. ELYn arvion mukaan yritystoiminnan kilpailukykyä parantavilla julkisilla toimenpiteillä on lisätty Etelä-Savossa yritysten liikevaihtoa 43 M€ ja vientiä 23,2 M€ sekä luotu uusia työpaikkoja 133.

Käynnistyneillä yritystoiminnan kehittämishankkeilla on tuettu merkittävien yritystoimintaympäristöjen kehittämistä ja kehitystä maakunnassa esim. Mikkelin seudun Eco-Sairilan alue. Lisäksi on tuettu yritystoiminnan osaamisen ja kilpailukyvyyn kehittämistä esim. sukupolven ja omistajan vaihdoksia (esim. Exit Business-Yritykset myyntikuntoon), digitaalisia liiketoiminta- ja innovaatiomahdollisuuksia (teollinen internet, 3D-tulostaminen), uuden ja olemassa olevan vähähiilisen ja digitaalisen sekä virtuaalisen liiketoiminnan kehittämistä (esim. TUMA CO₂-selvityshanke), bioenergiatoimijoiden vientiprojekti-liiketoiminnan kehittämistä, Venäjälle suuntautuvaa liiketoimintaa ja kauppaa, yritysten vientiä ja kansainvälisen liiketoiminnan kilpailukyvykkyyttä (Eurooppa, Venäjä, Kanada ja Aasia) osana Team Finland -toimintaa. Lisäksi on kehitetty oppilaitosten ja yritysten TKI-ympäristö-

jä, joista Etelä-Savon maakunnan pitkäjänteiset kehittämispanostukset ovat kohdistuneet älykkään erikoistumisen innovaatiokärkeen. Merkittävänä uutena avauksena Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (XAMK) Saimaa Stadiumin terveys ja hyvinvointi -laboratorion teknologiset investoinnit 2017(TKI-toiminta Stadiumissa).

Maaseudun kehittämisohjelmilla on parannettu maatilojen ja muiden maaseutuyritysten kilpailukykyä. Maaseutuohjelman rahoitus vuonna 2014-2017 (tilanne heinäkuussa 2017) yhteensä 18,3 M€, jotka ovat jakaantuneet seuraavasti: yritys- ja yritysryhmä-hankkeisiin (suorat yritystuet (esim. perustamis- ja investointituet) 5,1 M€ (28%), Leader-hankkeisiin 3,6 M€ (20%), maatalouteen 2 M€ (11%), metsätalouteen 1,5 M€ (8%), elintarvike- ja ruoka 1,1M€ (6%), energia 0,7 M€ (4%), matkailu 0,4 M€ (2%), muuhun välilliseen yritystoiminnan kehittämiseen yleishyödyllisissä organisaatioissa 0,9 M€ (5%), kyläverkot 1,4 M€ (7%) ja muuhun kehittämistoimintaan 1,6 M€ (9%). Etelä-Savon ELY on rahoittanut 49 hanketta ja tämän lisäksi Etelä-Savon ELY on mukana seitsemässä alueitten välisessä hankkeessa noin 1,2 M€ panostuksella. Leader-tukia on myönnetty 105 kehittämis-hankkeelle ja 42 yritystukihankkeelle. Maaseuturahastosta rahoitetuilla yritysten hankkeilla yritykset tavoittelevat hankkeiden päätyttyä noin 16 miljoonan euron uutta liikevaihtoa ja seitsemän uuden yrityksen perustamista.

Saimaa kansainväliseksi matkailukohteeksi teemassa on edistetty alueen tunnettavuutta ja saavutettavuutta vahvistamalla maakunnallisen yhteistyön rinnalla ylimaakunnallista yhteistyötä. Etelä-Savo ja Etelä-Karjala sekä maakuntien keskeiset matkailukaupungit ja -kehittäisyhtiöt ovat solmineet Saimaa-sopimuksen. Saimaa-sopimus on yhteinen tahdonilmaus ja sitoutuminen yhteistyöhön kansainvälisessä matkailumarkkinoinnissa. Vastaavasti Visit Finlandin koordinoimana on käynnistetty laajempi Lakeland-yhteistyö eteläisen Saimaan lisäksi myös Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan maakuntien kanssa. Yhteistyöllä tavoitellaan laajempaa kansainvälistä näkyvyyttä ja tunnettuutta sekä asiakaslähtöistä palveluketjujen kehittämistä.

Tuotekehitystä ja kansainvälistä markkinointia on pyritty tekemään asiakaslähtöisesti, mutta palvelutuotannossa ja osaamisen vahvistamisessa on paljon tehtävissä. Alueelle on lanseerattu oma D.O. Saimaa -laatu- ja alkuperämerkki, jolla vahvistetaan laatumieliä, profiloidaan alueella tuotettua puhdasta ruokaa ja edistetään lähiruuan tunnetuksi tekemistä. Ruokamatkailun kehittämisessä alue on edistynyt ja saanut jopa edelläkävijän maineen.

Saavutettavuuden parantamiseksi yhteistyössä Etelä-Karjalan kanssa käynnistettiin uusien innovatiivisten avauten ja palvelukokonaisuuksien kehittämistä ideoimalla Hop On Hop Off -tyyppistä bussikuljetusta alueen matkailukohteiden ja kaupunkien välillä. Idea on edelleen suunnitteluvaiheessa ja sitä mahdollisesti pilotoidaan pienimuotoisesti ja seudullisesti jatkossa (AIKO-hankkeena). Palveluiden digitaalisessa saavutettavuudessa ja ostamisessa on edelleen paljon kehitettävää.

2.4.2 Toimintalinja 2: Osaava työvoima ja hyvä innovaatioympäristö

Osaavan työvoiman turvaamisessa ja hyvän työympäristön kehittämisessä on tehty laaja-alaista työtä useilla sektoreilla. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformiin on vastattu osallistumalla sen valmisteluun niin että alueen yritys- ja elinkeinorakenteet ja niiden osaamisen ja oppilaitosten toimintaedellytykset tulevat huomioiduksi. Maakunnassa on käynnistetty Ammattiin! – Etelä-Savon toisen asteen kehittämishanke, jolla uudistetaan maakunnan koulutusrakenteita ja työelämässä tapahtuvaa oppimista.

Maakunnan ammattikorkeakoulukenttä järjestäytyi uudelleen vuonna 2017, jolloin Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulu fuusioituivat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakouluksi (XAMK). Uudistuksessa turvattiin ammattikorkeakoulun

vahva rooli TKI-toiminnassa ja yritysyhteistyössä Etelä-Savossa. Myös yliopistoyksiköiden ja yliopistokeskuksen toimintaedellytykset maakunnassa ovat vahvistuneet yliopistokeskukseen perustetun kahden uuden professorin (Lappeenrannan teknillinen yliopisto) ja kahden uuden tutkimuspäällikön (Helsingin yliopisto) myötä. Lisäksi Aalto yliopiston Pien-yrityskeskus siirtyi osaksi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulua.

Kukin kouluaste on jatkanut oman profiilin mukaista Venäjä-yhteistyötä. Toisen asteen koulutuksessa tavoitteena on luoda osaamisen viennistä kaupallista liiketoimintaa, lukio-koulutuksessa yhteisten kurssien suorittamista Suomessa ja Venäjällä, kun taas korkeakoulut tavoittelevat TKI-yhteistyön syventämistä maiden välillä. Myös Savonlinnan kaupunki on yhteistyössä eri kouluasteiden kanssa lisäämässä koulutusvientiä, ei vain Venäjälle, mutta myös Kiinaan.

Monipuolisen, aluekehittämisen eri sektoreille liittyvän ennakkointitiedon tuottamista on jatkettu mm. jalostamalla Tilastokeskuksen tuottamia aineistoja sekä toteuttamalla kyselyitä ajankohtaisiin tietotarpeisiin. Tietoa on välitetty eteläsavolaisille esimerkiksi esavoennakoi-nettisivuilla ja erilaisissa tilaisuuksissa. Tämän lisäksi OECD:n vuonna 2017 laatiman NSPA-raportin politiikkasuosituksia on viestitty eteenpäin. Ennakkointitietoa käytetään ja hyödynnetään aluekehitystyössä, suunnittelussa ja päätöksenteossa, sekä laajemmin eri toimijoiden strategisessa suunnittelussa. Aluekehittämistyössä ennakkointi linkittyy erityisesti maakuntastrategian, maakuntaohjelman ja sen toimeenpanosuunnitelman laatimiseen. Esimerkiksi vuonna 2015 laaditut, vuoteen 2030 tähtäävät Etelä-Savon skenaariot toimivat vuonna 2016 tehdyn uuden maakuntastrategian pohjustuksena. Ennakkointidun rakennemuutoksen toimintasuunnitelma on omaksuttu osaksi maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmaa.

Nuorten Ohjaamo-palveluita on kehitetty valtakunnallisten ja maakunnan linjausten mukaisesti. Ohjaamojen monialaisen yhteistyön avulla on tuettu nuoria itsenäiseen elämään, opintoihin ja työhön. Samalla on useassa kunnassa aluillaan myös aikuisten Ohjaamotyyppinen tuki elämän siirtymävaiheissa. Mikkeliissä ja Pieksämäellä on nuorille vakiintunut Ohjaamo-toimintaa ja Savonlinnassa hankkeen jälkeen Ohjaamo-toiminnan vastuu on siirtynyt Savonlinnan kaupungille. Tulevaisuudessa Ohjaamoja kehitetään myös kaikenikäisille valtakunnallisten ja alueen linjausten mukaan siten, että nuorten erityisyys ja pienten kuntien palvelujen saavutettavuus otetaan huomioon Ohjaamojen ja Ohjaamotyyppisten palvelujen järjestelyissä.

Etelä-Savon Älykkään erikoistumisen strategian mukaisia kehittämishankkeita on vuosina 2014–2017 käynnistetty yhteensä noin 13 miljoonan euron edestä (tilanne kesäkuussa 2017). Tavoitteena on ollut metsäbiomassan uusien tuotteiden ja tuotantoprosessien, puhtaan veden ja ympäristöturvallisuuden, digitaalisen tiedonhallinnan, luomun ja elintarviketurvallisuuden innovaatioiden, ja kiertotalouden parissa tehtävä tutkimus sekä näiden tutkimuskeskittymien kehittäminen. Vuosina 2016–2017 hanketoimintaa on käynnistetty mm. uusien puupohjaisten tuotteiden jalostamiseksi, erilaisten jätevedenpuhdistusmenetelmien kehittämiseksi ja energiatehokkuuden parantamiseksi asumisessa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kuitu- ja prosessiteknologiaan Savonlinnassa ja hyvinvointilaboratorioon Mikkeliissä on vuoden 2017 aikana käynnistetty laajoja investointeja näiden osaamiskärkien vahvistamiseksi.

Etelä-Savon Älykkään erikoistumisen strategia on päivitetty vuonna 2017 osana maakuntaohjelman laadintaa. Tavoitteena oli hakea entistä fokusoituneempaa kärkiarsenaalia, joilla on jo olemassa olevat kaupallistamispolut.

Luonnonvarakeskuksen (LUKE) uudistuksessa metsäntutkimus Savonlinnassa integroitiin Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Kuitulaboratorion kampukselle. Vastaavasti Mikkeliissä Luken maatalous- ja elintarviketutkimus toimii Mikkeliissä yliopistokeskuksen kampuksella. Mikkeliissä toimiva Luomuinstituutti siirtyi vuoden 2017 alusta Luken vetovastuulle.

2.4.3 Toimintalinja 3: Uudistuva hyvinvointi

Palveluinnovaatioiden ja teknologioiden hyödyntämiseksi on käynnistetty terveysteknologian käyttöönottoa ja sähköisten palveluiden/digitaalisuuden osaamista lisääviä ja tukevia hankekokonaisuuksia.

Ennakoivan terveyden hyvinvoinnin edistäminen terveellisten elämäntapojen vahvistamisen näkökulmasta on edennyt Etelä-Savon päästyä mukaan elintapaohjaukseen liittyvään kärkihankkeeseen (VESOTE). Saimaa Stadiumin TKI-toimintaa on tuettu hankerahoituksella. Stadiumin toiminta kytkeytyy vahvasti ennakoivan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kaikenikäisten kansalaisten, järjestöjen, sotetoimijoiden sekä elinkeinoelämän kanssa yhteistyössä.

Kansalaistoimintaa ja osallisuutta on vahvistettu kansalaislähtöisten kaupunkikehittämishankkeiden tuensiirtohankkeiden kokeiluissa. Hyvinvointikumppanuus Etelä-Savossa -hankkeessa on rakennettu kumppanuuksia järjestöjen ja kuntien välille ja vahvistettu kansalais-/asukaslähtöistä vaikuttamista.

Kulttuurin asemaa hyvinvoinnin edistämässä yleisesti sekä sotepalveluissa on viety eteenpäin keväällä 2017 käynnistyneessä kärkihankkeessa Hyvinvointia kulttuurista Etelä-Savossa. Hankkeessa tehdään 2017–2018 aikana Etelä-Savoon alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma yhdessä maakunnan kulttuuri- ja hyvinvointitoimijoiden kanssa ja pyritään siten juurruttamaan taidetta ja kulttuuria osaksi hyvinvointipalveluiden arkea ja rakenteita. Tavoitteena on varmistaa maakunnan asukkaiden kulttuuristen oikeuksien toteutuminen sekä lisätä ja laajentaa taiteen ja kulttuurin käyttämistä terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä.

Hankkeessa rahoitetaan eri puolilla maakuntaa kuutta pilottikokeilua, joiden kautta etsitään uusia toimintamalleja sovellettavaksi muuallakin maakunnassa. Pilottikokeilut kohdistuvat perhe-, vanhus- ja vammaispalveluiden kehittämiseen sekä erikoissairaanhoidon. Hankkeessa kehitetään verkostomaisia palvelumalleja kulttuurihyvinvointipalveluiden toteuttamiseksi ja valmistaudutaan siten maakunta- ja sote-uudistukseen yhdyspintoja vahvistamalla.

Hyvinvointia kulttuurista Etelä-Savoon -hankkeen aikana luotava kulttuurihyvinvoinnin verkosto on osallistunut Horizon2020 hakuun yhdessä 24 organisaation kanssa. Culture for Better Health and Wellbeing -hankkeen tavoitteena on luoda kansallinen infrastruktuuri kulttuurihyvinvointiasioiden koordinoinnille ja se pohjautuu valtakunnalliseen Taikusydän -toimintaan (www.taikusydän.fi), jossa on kehitetty taiteen ja hyvinvoinnin organisoimisen, tutkimuksen ja viestinnän yhteistyöverkoston.

2.4.4 Toimintalinja 4: Hyvä toimintaympäristö

Näkyvyys ja vetovoima

Etelä-Karjalan ja Etelä-Savon maakuntaliitot ovat rahoittaneet maakuntarahalla hanketta, jolla on selvitetty Unescon Geopark statuksen saamismahdollisuuksia eteläiselle Saimaalle. Hankerahoitus päättyi vuoden 2016 lopussa. 1.1.2017 aloitti toimintansa kuntarahoituksella Saimaa Geopark -yhdistys, joka jatkaa Saimaa Unesco Global Geoparkin perustamisprosessia. Mukana ovat seuraavat kunnat: Mikkeli, Juva, Puumala, Sulkava, Imatra, Lappeenranta, Ruokolahti, Savitaipale ja Taipalsaari. Geopark yhdistys jätti kesällä aiehdokemuksen Unescolle statuksen hakemisesta. Varsinainen hakemus jätetään marraskuussa 2017. Saimaa Geopark yhdistys on käynnistänyt maaseuturahoituksen turvin geokohteiden opastusprojektin sekä osallistuu Metsähallituksen vetämään CBC -hankkeeseen, jolla kehitetään Saimaan ja Laatokan luontomatkailua.

Suomen itsenäisyyden juhluvuodelle 2017 on rakennettu valtakunnallinen ohjelma-kokonaisuus Yhdessä -teemalla. Maakunnallinen Tämä on koti -teema on sitonut eteläsvolaisten kaupunkien, kuntien ja toimijoiden omat juhluvuoteen liittyvät tapahtumat ja tekemiset yhteen. Maakuntaliitto käynnisti vuoden 2016 alusta Etelä-Savon Suomi 100 -juhluvuoden koordinaatiohankkeen, joka jatkuu juhluvuoden 2017 loppuun. Hankkeella on muodostettu maakunnallinen yhteistoimintaverkosto ja lukuisien tapahtumien ja tilaisuuksien ohjelmakokonaisuus. Juhlavuoden toteuttamisessa maakuntaliitto toimii yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa ja tukee osaltaan heidän juhluvuositapahtumien, -ohjelmien ja -projektien toteuttamista.

Etelä-Savo on aktiivinen maahanmuuttotoimija-alue ja se saa väestölisäystä aktiivisesta alueelle muutosta. Maahanmuuttajat ovat opiskelijoita, työperäisiä tai perhesyistä tulleita maahanmuuttajia. Etelä-Savo vastaanottaa kiintiöpakolaisia sekä myönteisen oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita. Etelä-Savo maakuntana on mukana Suomi -100 Juhlavuoden tapahtumissa teemalla Kansainvälistyvä ja monikasvoinen Etelä-Savo.

Maakunnan tunnettuuden, näkyvyyden ja vetovoiman kehittämiseksi on tehty hyvää matkailuyhteistyötä niin maakunnan sisällä kuin ylimaakunnallisesti Etelä-Karjalan, itäisen Järvi-Suomen maakuntien ja Visit Finlandin kanssa.

Saavutettavuus ja liikennejärjestelmän kehittäminen

Vt 5 rakentaminen Mikkelin kohdalta on valmistunut elokuussa 2017. Eduskunta myönsi Mikkeli-Juva hankkeelle rahoituksen (121 M€) vuoden 2017 talousarviossa. Hankkeen rakentaminen alkaa alkuvuonna 2018. Työt Saimaan syväväylän siirtämiseksi Laitaatsalmeen käynnistyivät 2016. Savonlinna-Huutoskoski rautatiesilta ei sisälly eduskunnan hankkeelle myöntämään rahoituspäätökseen, eikä edunvalvonnalla ole onnistuttu muuttamaan em. päätöstä. Vekarasalmen siltahankkeelle on vuonna 2016 myönnetty 19,4 miljoonan euron rahoitus valtion perusväylänpidon lisärahoituksesta ja hankkeen toteutus alkaa 2018.

Maakunnan kehittämisrahalla rahoitettiin *Savonlinnan MiniMaaS - Savonlinnan alueen liikkumispalveluiden kehittäminen* -hanke vuonna 2016. Hankkeessa toimittiin liikenne palveluna -ajattelun mukaisesti ja pyrittiin yhdistämään viranomaisten järjestelmät liikennepalvelut ja markkinaehtoiset palvelut yhdeksi kokonaisuudeksi. Mikkelin seudulla kehitettiin osana liikennejärjestelmätyötä uusia työmatkaliikennepalveluita.

Tietoliikenneyhteyksiä on parannettu Anttolan, Haukivuoren, Otavan, Ristiinan, Suomenniemen, Joroisten, Juvan ja Rantasalmen taajamissa ja niiden lähiympäristössä rakentamalla valokuituverkkoa.

Tonttipalvelun tehostaminen

Tuulivoimaa edistävä Etelä-Savon 1. vaihemaakuntakaava sai lainvoiman 2016. Sen mukaiselle alueelle on lähtenyt vireille Sisä-Suomen suurimman tuulipuistohankeen suunnittelu. Alueen ympäristövaikutusten arviointi valmistui 2016 ja yleiskaavoitus on valmistumassa vuoden 2017 aikana.

Etelä-Savon voimassaolevia maakuntakaavoja päivitetään ja vaihemaakuntakaava on valmistunut. Taajamien yleiskaavoitus on edennyt useissa kunnissa. Keskustojen elinvoimaa tutkittiin elinvoimamittaristolla ja useissa taajamissa on toteutettu eritasoisia keskustojen elävöittämiseen tähtäviä toimia. Mikkelin asuntomessut on eniten näkyvyyttä saanut tonttipalveluun liittyvä tapahtuma, jonka suunnittelu ja rakentaminen toteutettiin 2015-2016 aikana ja itse messutapahtuma heinä-elokuussa 2017. Tapahtuma keräsi muutamaa edellistä messutapahtumaa vuotta suuremman yleisön ja messut näkyivät positiivisena tuloksena myös Mikkelin keskustan kaupoissa, ravintoloissa ja matkailukohteissa.

Vesistöjen ja luonnonvarojen kestävä käyttö

Vesienhoitosuunnitelmat vuosiksi 2016–2021 valmistuivat, samoin Etelä-Savon pinta- ja pohjavesien hoidon toimenpideohjelma vuosiksi 2016–2021. Etelä-Savo on myös mukana Freshabit Life IP -hankkeessa (1.1.2016–30.9.2022), jota koordinoi Metsähallituksen Luontopalvelut. Etelä-Savon osuus hankkeesta on noin 2 milj. euroa, jolla tutkitaan Puruvettä ja rakennetaan sinne vesiensuojelurakenteita.

Mikkelin uuden jätevedenpuhdistamon rakentaminen on aloitettu Metsäsairilaan ja puhdistamo valmistuu v. 2020. Se on valmistuessaan Euroopan moderneimpia jätevedenpuhdistuslaitoksia ja käyttää MBR -tekniikkaa. Etelä-Savon ELY-keskus on rahoittanut Sairilan jätevedenpuhdistamon yhteyteen toteutettavan ns. vihreän linjan testausympäristöä Kenkäverossa. ELY-keskus on hakenut ministeriöltä määrärahaa Sairilan jätevedenpuhdistamon yhteyteen toteutettavan vihreän linjan rahoittamiseksi. Etelä-Savon maakuntaliitto rahoittaa rakennerahastoista Lappeenrannan yliopiston tutkimushankkeita liittyen puhdistamolietteiden hyötykäyttöön sekä ravinteiden kierrätykseen jätevedestä (yhteensä yli miljoonan euron rahoitus).

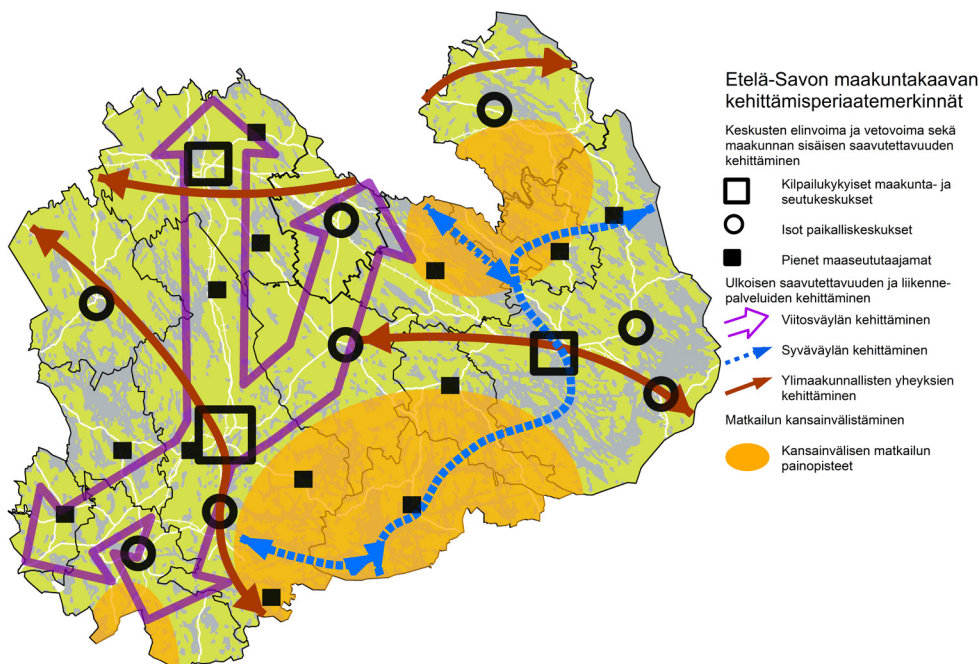
Saimaannorpan suojelun strategian ja toimenpidesuunnitelman päivitys luovutettiin ympäristöministeriölle 30.5.2017. Saimaannorppa ja kalastus seurantaryhmän raportti luovutettiin maa- ja metsätalousministeriölle 3.2.2016. Saimaannorpan suojelua toteutetaan raportissa esitetyin toimenpitein.

Vuoksen vesistöalueella kalalajeista nieriä, järvilohi, järvitaimen ja harjus on määritetty uhanalaisiksi kalalajeiksi. Vuoden 2016 alussa voimaan tullut uusi kalastuslaki säätelee ko. lajien kalastusta. Etelä-Savossa on käynnissä useita osakaskuntien yhdistämisprojekteja. Esimerkiksi Puulavedelle on muodostumassa Suomen suurin osakaskunta noin 19 000 ha ja Kyyvedelle lähes koko järven kattava noin 15 000 ha osakaskunta.

3. Etelä-Savon maakuntaohjelman toteuttaminen 2018-2019

Kuva 3. Maakuntaohjelman tärkeimmät toimenpiteet 2018-2019

Kuva 4. Alueiden käytön kehittämisperiaatteet Etelä-Savon maakuntakaavassa

3.1 Hyvinvoivat ihmiset ja ympäristö

Maakuntaohjelman päätavoite:

- Etelä-Savo on sujuvan arjen ja laadukkaan ympäristön maakunta

Teeman vuosina 2018 ja 2019 edistettävät keskeiset toimenpiteet:

Vahvistetaan osallisuutta ja kulttuurihyvinvointia

- Varmistetaan kuntien ja uuden maakunnan selkeät yhdyspinnat hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen tehtävissä. Tehdään Kuntaliiton koordinoimassa verkostoyhteistyössä yhdessä kuntien kanssa hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen juurruttamista rakenteisiin hyvinvointiennakointia hyödyntäen.
- Nostetaan keskiöön omaehtoisen kansalaistoiminnan ja järjestötoiminnan merkitys yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäjänä. Tuetaan yhteistyötä ja kumppanuusajattelua kuntien ja järjestöjen välillä. Tehdään yhteistyössä järjestökentän kanssa toimenpiteitä, joilla saadaan varmistettua osallisuuden toteutuminen uudessa maakunnassa.
- Kansalais- ja asukaslähtöinen hyvinvoinnin edistäminen nostetaan keskiöön kuntien ja maakunnan uudessa roolissa. Lisätään asukasosallisuutta juurruttamalla toimintamalleja pysyviksi toimintatavoiksi.
- Etelä-Savosta tehdään kulttuurihyvinvoinnin edelläkävijämaakunta ja Hyvinvointia kulttuurista Etelä-Savoon-kärkihankkeen koordinoimana laaditaan 2017-2018 aikana Etelä-Savoon alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma yhdessä maakunnan kulttuuri- ja hyvinvointitoimijoiden kanssa. Verkostomaisesti toteutettavien toimenpiteiden ja palvelumallien sekä käytännönkokeilujen avulla pyritään juurruttamaan taidetta ja kulttuuria osaksi hyvinvointipalveluiden arkea ja rakenteita. Tavoitteena on varmistaa maakunnan asukkaiden kulttuuristen oikeuksien toteutuminen sekä lisätä ja laajentaa taiteen ja kulttuurin käyttämistä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

- Ylläpidetään laadukkaita vapaa-ajanpalveluja ja -rakenteita ja varmistetaan niiden saatavuus kaikille alueen asukkaille.
- Tuetaan hyvinvointia ja terveyttä edistävää aktiivista elämäntapaa varmistamalla liikuntapaikkojen kattavuus ja luomalla matalan kynnyksen liikuntamahdollisuuksia. Tuetaan elintapaneuvonnan juurruttamista ennakoivan terveyden edistämisen näkökulmasta.
- Edistetään hyvien väestösuhteiden kehittymistä. Hyvät väestösuhteet pitävät sisällään ajatuksen, että eri väestöryhmiin kuuluvat ihmiset elävät yhdessä suomalaisessa yhteiskunnassa ja luottavat toisiinsa lähtökohdista ja taustoista riippumatta. Keskeistä on, että asenteet ja vuorovaikutussuhteet vaikuttavat turvallisuudentunteeseen sekä kykyyn osallistua yhteiskuntaan.

Vahvistetaan ihmisten osaamista ja vastataan elinkeinoelämän osaamistarpeisiin

- Tiivistetään oppi- ja tutkimuslaitosten yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa.
- Kehitetään koulutuskenttää vastaamaan tulevaisuuden osaamistarpeisiin ja turvataan koulutusrakenteen toimivuus.
- Panostetaan kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutustarjontaan sekä laadun parantamiseen tähtääviin toimenpiteisiin.
- Edistetään koulutusrakenteen toimivuutta tilanteessa, jossa kaikki kouluasteet ovat olleet kovien leikkauspaineiden alla
 - huolehtimalla hallitusohjelmassa esitettyjen koulutukseen kohdistuvien säästöjen osalta siitä, että Etelä-Savossa säilyy kattava koulutustarjonta, joka palvelee alueen yrityksiä,
 - toisen asteen koulutuksen osalta on pystyttävä säilyttämään kouluverkko, jonka ansiosta nuori voi asua kotona (Esim. Juvalla on nuorten tilanne selvästi heikentynyt ESEDUN yksikön lopettaessa toimintansa),
 - ammatillisen koulutuksen reformin myötä "yritysten kasvu edelle" – koulutusvalikoima työvoimakoulutuksessa tulee selkeästi profiloitumaan työpaikoille ja työllistymiseen johtavaan koulutukseen. Tällöin korostuu työnantajien akuuttien osaamistarpeiden ennakointi yhteistyössä toimijaverkoston kesken,
 - työnhakijoiden osaamista kyetään jo tällä hetkellä nopeasti ja joustavasti kehittämään alueen oppilaitosten kanssa tehtyjä koulutusalaakohtaisia työvoimakoulutuksen puitesopimuksia hyödyntäen, Työmarkkinoiden osaamistarpeisiin vastaaminen edellyttää yhä enemmän räätälöityjen yksilöllisten ratkaisujen toteuttamista,
 - panostamalla kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutustarjontaan ja laadun parantamiseen tähtääviin toimenpiteisiin. Poistuma eläkkeelle on mittavaa ja sen korvaaminen edellyttää myös perinteisten ammattialojen koulutuksen turvaamista.
- Työmarkkinoiden vahvistamiseksi:
 - edistetään heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä,
 - luodaan edellytyksiä ja kehitetään uudenlaisia ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa oleville kohdennettaviin palveluihin työllistymisen edistämiseksi yhdessä kuntien, paikallisen elinkeinotoimen ja työvoimaviranomaisten kanssa,
 - selkiytetään Kelan, TE-palvelujen ja kuntien roolia työllisyyden hoidossa,
 - huolehditaan riittävä kansallisen työllistämisrahoituksen taso seuraaville vuosille (Määrärahatilanne vuosina 2017–2018 on hyvä, koska STM:n työttömyysturvaviraston aktivointirahoitus on käytettävissä. Vuoden 2019 osalta tilanne on auki),
 - tuetaan maahanmuuttajien kotouttamista sekä työllistymistä,
 - tuetaan maahanmuuttajien asettautumista Etelä-Savoon sekä maahanmuuttajien matalan kynnyksen reittejä työelämään ja työllistymistä. On tärkeää, että kotoutumista tukeviin valmennus- ja koulutuspalveluihin päästään mahdollisimman nopeasti, koska se tukee alueelle kiinnittymistä,
 - edistetään työvoiman liikkuvuuden lisäämistä tukemalla kansainväliseen rekrytointiin liittyviä toimintamalleja erityisesti EURES-palveluja kehittämällä.

- Rakennemuutostilanteiden hoitamiseksi
 - hyödynnetään valtakunnallisessa ESR-hankkeessa kehitettäviä uusia toiminta- ja palvelumalleja rekrytoivan ja irtisanovan yrityksen välillä.
- Kehitetään laadukkaita ja ajantasaisia opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä
 - kehitetään uudenlaista, työelämälähtöistä opettajuutta,
 - kehitetään laadukkaita ja ajantasaisia opetussisältöjä, opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä,
 - kehitetään kaikilla kouluasteilla uusia tapoja oppia ja opettaa ottaen huomioon teknologian suomat mahdollisuudet. Oppimisympäristöjen luomisessa panostetaan eri koulutusalojen yhteiskäyttöön soveltuvia ympäristöjä sekä yhteistyötä alueen yritysten kanssa,
 - profiloidutaan pilot alueeksi mm. hallitusohjelmassa esitettyjen oppimisympäristöjen kärkihankkeiden osalta mm. verkko-oppiminen.

Sujuvoitetaan ihmisten arkea

- Edistetään palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta: toteutetaan uusien ympäristöystävällisten liikennepalvelujen ja digitaalisten palveluiden kehittämishankkeita.
- Toteutetaan liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluverkkoja.
- Edistetään matkaketjujen toimivuutta turvaamalla riittävät työssäkäynti- ja asiantiliikenneyhteydet.
- Edistetään Itä-Suomen liikennestrategian sekä seudullisten aiesopimusten ja vuosisuunnitelmien toteuttamista painopisteinä.
- Luodaan mahdollisuuksia liikkumistarvetta vähentävien sähköisten palveluiden, kuten sosiaali- ja terveyden-huollon etäpalveluiden laajemmalle hyödyntämiselle.
- Pyritään turvaamaan riittävä julkisen liikenteen palvelutaso, joka mahdollistaa työssäkäynnin ja opiskelun lähipaikkakunnilla.

Edistetään tervettä korjausrakentamista ja uudisrakentamista sekä rakennuskannan uusiokäyttöä

- Panostetaan rakennetun ympäristön ylläpitoon, kestäväään, kulttuuriarvot huomioivaan, korjausrakentamiseen, resurssinokkelaan uusiokäyttöön, uusiutumiseen sekä arvokehitykseen.
- Suunnitellaan ennakkoivasti ja parannetaan rakennetun ympäristön laatua: homekorjaukset, viherympäristöjen kehittäminen, rakennusten hoitotoimet.
- Edistetään energiatehokasta vihreää ja älykästä rakentamista sekä puurakentamista.
- Konseptoidaan ja pilotoidaan uudenlaisia, vähähiilisyttä edistäviä asunto- ja lo-ma-asuntorakentamisen muotoja.
- Edistetään rakentamisen ja kokonaisten ympäristöjen elinkaarimalleja.
- Huomioidaan keskustojen kehittäminen kaupunkien ja kirkonkylien osalta.

Vaalitaan Etelä-Savon omaleimaisia luontoarvoja

- Edistetään Saimaannorppa ja kalastus-seurantaryhmän raportin sekä Saimaannorpan suojelustrategian toimenpidesuunnitelman mukaisia toimenpiteitä yhdessä paikallisen väestön ja tahojen kanssa.
- Parannetaan uhanalaisten kalakantojen elinympäristöjä ja vaellusmahdollisuuksia.
- Taajamien vedenhankinnan ja pinta- sekä pohjavesien laadun turvaamiseksi:
 - toteutetaan Etelä-Savon vesienhoidon toimenpideohjelmassa 2016–2021 suunniteltuja toimenpiteitä ja pohjavesien suojelusuunnitelmien toimenpiteitä erityisesti keskeisimmillä painopistealueilla yhteistyössä alueiden asukkaiden ja toimijoiden kanssa,
 - kehitetään vesienhoidon tiedonhankintaa ja toimenpiteitä hyödyntäen eri rahotuslähteitä ja hanketoimintaa,
 - edistetään vesihuollon varmuutta ja laatua sekä energiatehokkuutta parantavia toimenpiteitä.

3.2 Elinkeinoelämän kasvu ja kansainvälistyminen

Maakuntaohjelman päätavoite:

- Etelä-Savo kasvaa kansainvälisyydestä ja digitaalisuudesta

Teeman vuosina 2018 ja 2019 edistettävät keskeiset toimenpiteet:

Kasvatetaan liiketoimintaa ja arvonlisää metsä, ruoka, vesi –tuotantoklustereiden kaikissa osissa

- Nostetaan metsien jalostusarvopohjaa kestävästi ja digitaalisesti toimialarajat ylittäen prosessi-, kone- ja teknologiateollisuudessa matkailussa ja hyvinvointipalveluissa.
- Puhdas ja laadukas ruoka pellolta ja metsästä kuluttajille: haetaan tuote- ja palveluerikoistumista (esim. Luomu), panostetaan ruokaketjun turvallisuuteen ja korkeaan laatuun, hyödynnetään paikallisuus voimavarana, panostetaan viestintään ja brändäykseen (esim. D.O. Saimaa -laatu- ja alkuperämerkki) sekä digitaalisiin liiketoimintamalleihin.
- Hyödynnetään puhtaan veden osaamista kemian- ja prosessiteollisuuden, monitoroinnin ja tietointensiivisen teknologiapalvelujen, elintarviketuotannon, matkailun ja hyvinvoinnin kehittämisessä.
- Luodaan vesiteknologian kehitys- ja palvelualusta, joka edistää uutta vientiliiketoimintaa.
- Tuetaan teollisuudesta tulleiden tarpeiden pohjalta teknologiateollisuuden uudistumista, uutta liiketoimintaa ja kansainvälistymistä (esim. digitalisointia ja resurssitehokkuuden lisäämistä).
- Panostetaan uusien kiertotaloutta tukevien biotaloustuotteiden valmistuksen ja palveluiden kehittämiseen.
- Kehitetään ravinteiden kierrätyksen ratkaisuja ja uutta liiketoimintaa.
- Edistetään puutuoteteollisuutta ja puurakentamista:
 - luodaan edellytyksiä laadukkaan puun tuottamiselle ja hyödyntämiselle terminaaliratkaisujen, sähköisten kauppapaikkojen ja metsätiedon avulla,
 - edistetään puutuoteteollisuuden sijoittumis- ja investointiedellytyksiä alueella mm. kaavoituksen ja maakunnan mahdollisuuksien esille tuomisen kautta,
 - kehitetään puun modifiointimenetelmiä, tavoitteena on lisätä yritysten mahdollisuuksia ottaa käyttöön nykyaikaisia puun muokkaus eli modifiointimenetelmiä, ja kehittää tätä kautta yritysten innovaatiotoimintaa,
 - luodaan yritysten tarpeita vastaavia koevalmistus-, tutkimus- ja testausympäristöjä, jotka vastaavat yritysten tarpeisiin tuottamalla nykyaikaista puun modifioinnin soveltavaa tutkimusta ja tuomalla yrityksille mahdollisuuden kehittää omia tuotteitaan ja prosessejaan,
 - haetaan yritysten tarpeista uudenlaisia puurakentamisen konsepteja, kuten esimerkiksi LVL-levytuotannon hyödyntämistä puurakentamisessa. (julkiset referenssikohteet, yhteistyö),
 - tuodaan ajantasaista tietoa alueen rakennuttajille, kaavoittajille, päättäjille.
- Edistetään ympäristö- ja ekotehokkuutta
 - etsitään uusia kaupallisia mahdollisuuksia ja kehitetään sekä syvennetään eri toimialojen (mm. bioenergiatoimijoiden ja teollisten toimijoiden) vientiprojektiosaamista.

- Panostetaan metsävarojen kestävään hyödyntämiseen ja maaseutuelinkeinojen kehittämiseen
 - parannetaan puuraaka-aineen markkinoille tuloa sekä kestävää metsien hoitoa mm. kehittämällä metsien tilarakennetta, sähköisiä palveluita ja metsävaratietojen hyödyntämistä sekä edistämällä metsien sukupolvenvaihdoksia, yrittäjämäistä metsätaloutta ja metsänomistajien taloudellista ajattelua.
- Kehitetään metsätalouden toimenpiteiden tuottavuutta ja kustannustehokkuutta
 - kehitetään tieinfrastruktuuria mm. selvittämällä puuterminaalitarpeet, koostamalla yksityisteistä ja niiden kunnosta avoin tietokanta sekä aktivoimalla tiekuntia,
 - edistetään sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää metsien käyttöä parantamalla metsätalouden toimijoiden osaamista eri-ikäisrakenteisen metsän käsittelyssä erityisesti maisemametsien, vesiensuojelun ja virkistyskäytön kohteissa,
 - kehitetään metsätalouden menetelmiä erityisesti rannoilla niin, että matkailun vaatimat maisema yms. seikat tulevat huomioiduksi,
 - turvataan alan koulutus sekä työvoima- ja yrittäjäresurssien riittävyys sekä kehitetään toimijoiden osaamista mm. kustannustehokkaiden palvelukokonaisuuksien hallinnassa,
 - kehitetään kasvullista lisäämistä laadukkaan taimimateriaalin tuottamiseksi eri käyttötarkoituksiin,
 - edistetään metsästä saatavien raaka-aineiden (sienet, marjat, erikoiskeruuotteet kuten koriste- ja käsityömateriaalit, rohdokset, metsäteollisuuden sivuvirrat) monipuolista hyödyntämistä mm. selvittämällä keruuotteiden luomusertifiointi-mahdollisuudet.
- Kehitetään maatalouden rakennetta edistämällä investointeja ja sukupolvenvaihdoksia.
- Edistetään maaseutuelinkeinojen kilpailukykyä erityisesti matkailun, metsätalouden ja palvelualojen kehittämistä koskeviin kehittämishankkeihin.
- Kehitetään maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden jalostusta vastaamalla erityisesti luomu- ja lähiruuan kasvavaan kysyntään.
- Tuetaan maaseutuelinkeinojen uusien mikro- ja pienyritysten perustamista ja edistetään toimivien yritysten kasvua ja kilpailukykyä kehittämistä.
- Luodaan hanke- ja yritystuin edellytyksiä vientiin suuntautuvien elintarvikeyritysten kehittymiselle.
- Edistetään puunjalostukseen ja metsiin liittyvän liiketoiminnan kehittymistä.
- Maaseutuohjelman toimenpitein vähennetään maatalouden ylikuormitusta sekä ylläpidetään maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuutta.

Parannetaan yritystoiminnan edellytyksiä vastata toimintaympäristön muutoksiin

- Memory Campus: edistetään kansallisen arkisto- ja kirjastotoimialan osaamispalvelu- ja logistiikkakeskuksen, Memory Campusin toimintaa Mikkeliissä. Memory Campusta kehitetään digitoinnin ja konservoinnin valtakunnalliseksi keskuksiksi, joka houkuttelee yrityksiä Suomesta ja kansainvälisesti.
- Ylläpidetään ja kehitetään alueen yrityspalveluja: digitaalisuus, sukupolven- ja omistajavaihdokset, kansainvälistyminen ja verkostoituminen.
- Syvennetään eri toimialojen vientiosaamista.
- Ylläpidetään ja kehitetään kysyntää vastaavaa maakuntakaavoitusta, kuntakeskusten yleiskaavoitusta, liikennesuunnittelua ja tonttipalveluketjua kokonaisuutena sekä päivitetään kuntien maankäyttöpoliittiset ohjelmat ja tehostetaan suunnittelua.
- Edistetään asukas- ja yritysliikenteistä kaupunki- ja taajamakeskusten sekä palvelurakenteen kehittämistä, uusiutumista ja kokeilukulttuuria.
- Keskusten elinvoimaisuuden tukemiseksi edistetään monipuolista matkailu- ja vapaa-ajan rakentamista rantojen lisäksi myös matkailukeskuksiin ja taajamakeskuksiin.

- Edistetään Itä-Suomen liikennestrategian sekä seudullisten aiesopimusten ja vuosisuunnitelmien toteuttamista: elinkeinoelämän kuljetusten kannalta tärkeiden teiden liikennöitävyyden turvaaminen, kuljetusten toimivuus ja kustannus-tehokkuuden parantaminen.
- Panostetaan nopeiden tietoliikenneyhteyksien ja -palvelujen kehittämiseen sekä kehitetään ja kokeillaan rohkeasti liikkumista ja kuljetuksia helpottavia uusia liikennepalveluja ja reaaliaikaista tietoa hyödyntäviä mobiileja palveluja.
- Korostetaan perusväylänpidon ja korvausvelan hoitamisen merkitystä sekä edistetään niiden toteuttamista.
- Edistetään priorisoitujen väylähankkeiden toteuttamista ja hyödyntämistä elinkeinoelämässä: vt5 Mli-Juva, Slinnan lentoliikenteen turvaaminen, Savonradan nopeuden nostaminen.
- Edistetään tulevaisuuden tiehankkeita: vt5 Hurus-Hietanen, vt13 Ristiina-Lranta.

Vahvistetaan yritysten kilpailukykyä, uusiutumista ja kasvua

- Lisätään yritysten myynti- ja markkinointiosaamista sekä tuetaan yritysten avainhenkilöiden osaamista (markkinointi, kansainvälisyys ja liiketoiminnan kasvuosaaminen).
- Mikro- ja pienyritysten sekä yksinyrittäjien osalta vahvistetaan digiosaamista ja verkostoitumista.
- Panostetaan yrittäjäksi aikovien ja toimivien yrittäjien liiketoiminta – ja innovaatio-osaamiseen.
- Kannustetaan yrityksiä hakemaan uusia vähähiilisiä ja yhteiskuntavastuullisia ratkaisuja ja innovaatioita toimialasta riippumatta uuden liiketoiminnan kasvun lähteinä.
- Panostetaan yritysten kansainvälisen kilpailukyvyn sekä kansainvälisten verkostojen lisäämiseen.
- Parannetaan yritysten digitaalisuuden hyödyntämistä.
- Edistetään toimialarajat ylittävää matkailun liiketoiminnan kehittämistä ja kasvua.
- Vahvistetaan työvoiman liikkuvuutta, saatavuutta, osaamisen kehittämistä ja toimivia liikenneyhteyksiä.

3.3 Matkailu ja vapaa-aika

Maakuntaohjelman päätavoite:

- Etelä-Savo kansainvälistää Saimaan matkailua

Teeman vuosina 2018 ja -2019 edistettävät keskeiset toimenpiteet:

Hiotaan ja kirkastetaan Saimaa kansainväliseksi kestävä matkailun helmeiksi yli- maakunnallisella yhteistyöllä

- Haastetaan ja sitoutetaan alueen toimijat laaja-alaisesti yhteisen Saimaa-tarinan luomiseen ja jakamiseen.
- Tuetaan Geopark -statuksen saamista Saimaalle yhdessä Etelä-Karjalan kanssa sekä edistetään Saimaan ja alueen kansallispuistojen tunnettua.
- Yhteistyössä Saimaan ja Lakeland maakuntien kanssa tehdään töitä alueen brändäämiseksi kestävä matkailun mallialueeksi,
 - toteutetaan yhteistyötä tuotekehityksessä, paketoinnissa ja mm. kiertomatkatuotteissa,
 - toteutetaan yhteistyötä kansainvälisessä markkinoinnissa ja viestinnässä,
 - uodaan Nature and Geopark Saimaa -markkinointinimi ja ilme profiloimaan alueen luontomatkailutarjontaa.
- Vahvistetaan kansainvälisen matkailuliiketoiminnan osaamista.

Kehitetään vastuullista matkailua ja vapaa-ajan asumista puhtaassa järviluonnossa ja sitä tukevaa kulttuuritarjontaa ja -palveluita

- Parannetaan kestävä luontomatkailun ja virkistyskäytön mahdollisuuksia sekä vahvistetaan vastuullisen matkailun osaamista ja viestintää: metsätalouden ja loma-asumisen sekä luontomatkailun välinen vuorovaikutus.
- Kehitetään Saimaata premium-matkakohteena
 - panostetaan laatuun, asiakaskokemukseen, palveluun, vieraanvaraisuuteen ja puhtauteen, joista muodostuu kilpailuvalttejamme.
- Edistetään Geopark Saimaan kehitystä
 - toteutetaan luonto-opaskoulutusta niin geokohteiden, muiden luontokohteiden kuin koko Saimaan alueen opastustarpeisiin,
 - sitoutetaan alueen asukkaita, yrittäjiä ja kolmatta sektoria geopark-viestijöiksi.
- Ylläpidetään ja kehitetään alueen elävää kulttuuriperintöä, tapahtumia ja kulttuuripalveluita matkailun ja vapaa-ajan asutuksen vetovoimatekijöinä.

Tuotteistetaan metsä, ruoka ja vesi kansainvälisiksi matkailutuotteiksi ja -palveluiksi

- Vahvistetaan tuotekehitystä ja sen osaamista.
- Tuotteistetaan neljä vuodenaikaa, metsä, järviluonnon antimet ja elämäntapamme myytäviksi tuotteiksi ja palveluiksi
 - hiljaisuus, rauha, pimeys, harmaus, puhdas vesi, puhdas ilma, puhdas ruoka, luonnossa oleilu, rentous matkailutuotteiden valtteina,
 - hyödynnetään järvikalaa monipuolisesti niin ruoka- kuin kalastusmatkailussa.
- Helpotetaan tuotekokonaisuuksien paketointia, myyntiä ja ostamista.

Vastataan vapaa-ajan asukkaiden kaupallisten palvelutarpeiden muutoksiin ja kysynnän kasvuun

- Selvitetään vapaa-ajan asukkaiden palvelutarpeiden ja -tarjonnan vastaavuutta.
- Huomioidaan vapaa-ajan asukkaat ja osa-aikakuntalaiset alueen kulttuurisena, sosiaalisena ja taloudellisenakin vahvuutena ja voimavarana.
- Sovitetaan yhteen eri toimijoiden rooleja ja tavoitteita.
- Toteutetaan vapaa-ajan asukkaille kohdennettua markkinointia ja otetaan heidät mukaan yhteisölliseen kehittämiseen.

3.4 Kestävä biotalous

Maakuntaohjelman päätavoite:

- Etelä-Savo synnyttää biotalouteen uutta liiketoimintaa ja innovatiivisia, kestäviä toimintamalleja

Teeman vuosina 2018 ja 2019 edistettävät keskeiset toimenpiteet:

Tuotteistetaan metsä, ruoka ja vesi korkean lisäarvon biotaloustuotteiksi ja -palveluiksi (vihreä biotalous, sininen biotalous)

- Metsä: panostetaan uusien kiertotaloutta tukevien biotaloustuotteiden valmistukseen ja palveluihin.
- Ruoka: ruokaklusterin sivuvirrat, tuotteistus, hävikkiruoka, ruoantuotannon kiertotalous.
- Vesi: veden eri olomuodot ja veden kemia.
- Vesiteknologian ja -turvallisuuden pilotointiympäristön kehittäminen: tuetaan ympäristövalvonnan ja monitoroinnin uusien ratkaisujen ja liiketoiminnan kehittämistä.
- Biotaloustuotteet ja kaupallistaminen: Biohiilen erilaisten käyttökohteiden edistäminen (energia, maanparannus, viherrakentaminen, vedenpuhdistus).
- Hyödynnetään energijätämahdollisuuksia, mm. mekaanisen puunjalostuksen sivutuotteet.

Luodaan uusia kestäviä toimintamalleja biotalouden edistämiseksi

- Pilotoidaan uusia toimintakonsepteja.
- Edistetään tuotekehityksen, jakelun ja markkinoinnin verkostojen syntymistä.
- Synnytetään kiertotalouden verkostoja ja toimintamalleja, esim. EcoSairilan kehittäminen, resurssiviisas Saimaa.
- Luonnonvarojen kestäväksi hyödyntämiseksi panostetaan metsäenergian ja muun uusiutuvan energian käytön lisäämiseen ja saatavuuteen tähtääviin maankäytön ja liikenteen kehittämistoimenpiteisiin.

Edistetään uusiutuvaa energiantuotantoa

- Edistetään energiapuun saatavuutta.
- Kehitetään metsäbiomassan tuotanto- ja korjuuketjun toimijoiden kykyä vastata uusien biomassan käyttäjien kuten biojalostamot nopeasti kasvavaan raaka-ainetarpeeseen. Lisäksi edesautetaan kustannustehokkaiden korjuu ja kuljetusmenetelmien ja toimintamallien käyttöönottoa.
- Edistetään hiilivapaiden energiamuotojen (aurinkoenergia, tuulivoima) kehittämistä, investointeja ja käyttöä.
- Kehitetään uutta metsäbiomassan jalostusta ja markkinapotentiaalia.
- Edistetään hajautetun tuotannon energiaratkaisuja.
- Edistetään hajautettua uusiutuvan energian tuotantoa ja jakelua.
- Mahdollistetaan uusien teollisten biotalousinvestointien syntymistä Etelä-Savoon.

3.5 Älykäs erikoistuminen ja innovaatiot

Maakuntaohjelman päätavoite:

- Etelä-Savo luo ketteriä innovaatioita strategisilla kärkialoilla

Teeman vuosina 2018 ja 2019 edistettävät keskeiset toimenpiteet:

Etelä Savon älykkään erikoistumisen ja innovaatiotoiminnan kehittämisen tavoitteena on luoda kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäviä osaamiskeskittymiä, joilla on tarjota nopeasti kaupallistettavia ratkaisuja seuraavilla älykkään erikoistumisen aloilla:

Metsä – Metsäbiomassan uudet tuotteet ja tuotantoprosessit

- Edistetään laadukkaan metsänviljelyaineiston jalostusta, tuotantoa ja kaupallistamista.
- Panostetaan eri ainesosien tutkimukseen ja kaupalliseen hyödyntämiseen.
- Lisätään puun koko arvoketjun täysimääräistä hyödyntämistä huomioiden vähähilisyys.
- Kehitetään ja kaupallistetaan puurakentamisen uusia materiaaleja.
- Tuetaan puun komponenttien erottamista ja jalostamista korkean jalostusarvon uusiksi tuotteiksi.
- Tuetaan uusien kuitutuotteiden ja -prosessien kehittämistä.
- Edistetään hajautetun energiantuotannon ja biopolttoaineiden käyttöönottoa.

Vesi – Puhtaan veden teknologiat ja konseptit

- Panostetaan uusien innovatiivisten vedenpuhdistus- ja käsittelymenetelmien kaupallistamiseen.
- Edistetään arvokomponenttien, haitta-aineiden ja ravinteiden erottamista, talteenottoa ja jälleen hyödyntämistä.
- Tuetaan ympäristön ja prosessien monitoroinnin uusien kaupallisten sovellutusten kehittämistä.
- Panostetaan materiaalitehokkuuden ja kierrätyksen laaja-alaiseen edistämiseen.
- Edistetään ympäristöanalytiikan kehittämistä ja kaupallistamista.

Ruoka – Ruokaketjun puhtaus ja turvallisuus

- Kehitetään ja kaupallistetaan lähiluomun tuote- ja tuotantoinnovaatioita.
- Edistetään puhtautta, korkeaa laatua ja kestävää tuotantotapaa korostavien ratkaisuiden kehittämistä.
- Panostetaan uusiin logistiikka- ja jakeluratkaisuihin sekä verkostoimaisiin liiketoimintamalleihin.
- Lisätään älykkäiden ja ekologisten pakkausten kehittämistä koko tuotantoketjussa.
- Panostetaan ruuan alkuperän jäljitettävyyden parantamiseen, tuotanto-, jalostus- ja logistiikkaprosessien osalta.
- Lisätään ruokaturvallisuutta parantavien palveluinnovaatioiden kehittämistä.

Kaikilla älykkään erikoistumisen aloilla toteutetaan seuraavia toimenpiteitä:

- Etelä-Savosta edelläkävijä – kannustetaan TKI-toimijoita uuteen edelläkävijyyteen ja rohkeisiin pilottiavauksiin – synnytetään menestyksen kasvukierre.
- Vahvistetaan globaalisti verkostoituneita innovaatioalustoja sekä teknologia-, prosessi- ja tuoteinnovaatioiden syntyä tukevia toimintoja.
- Tuotteistetaan palveluinnovaatioita (liiketoimintainnovaatiot, digitaalisuus).

4. *Itä- ja Pohjois-Suomen (IP) maakuntien yhteistoiminta-alueiden esitykset 2018-2019*

4.1 *Itä- ja Pohjois-Suomen yhteinen näkemys Suomen koheesiopolitiikan neuvottelutavoitteiden valmisteluun (Itä- ja Pohjois-Suomen huippukokous 31.8.-1.9.2017)*

Suomen tavoiteltava parempaa saantoa EU:n koheesiopolitiikassa

Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat ovat erittäin huolissaan koheesiopolitiikan linjausten valmistelusta Suomessa. Valtioneuvoston kanslia (VNK) toimitti keväällä eduskunnalle muistionsa "Vaikuttaminen EU:n tulevaan monivuotiseen rahoituskehykseen 2021-". Valtioneuvoston valmistelun lähtökohtana on, että Suomen nettomaksuasema ei saa heikentyä, mikä on myös hallitusohjelman sinänsä perusteltu kirjaus.

Valtioneuvoston kanslia muistiossa esitetty kehityspolku Suomen nettomaksuaseman lieventämiseksi on Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien mielestä näköalaton ja unohtaa sisällölliset tarpeet EU:n koheesiorahoituksen kohdentamiseksi Suomeen. VNK:n muistiossa linjataan tavoitteeksi unionin kokonaisbudjetin pienentäminen Brexit-ratkaisun myötä ja myös koheesiorahoituksen osuuden alentaminen. Näiden seurauksena olisi Suomen koheesiorahoitussaannon automaattinen aleneminen. Lisäksi Suomi olisi tukemassa uusien kustannuserien – kuten maahanmuutto ja puolustusyhteistyö – sisällyttämistä EU-budjettiin, osin koheesiopolitiikan sisälle.

Suomen maakunnat ovat aktiivisesti tuoneet esiin näkemyksiään Suomen EU-politiikan linjauksista, joihin on sisältynyt selkä tarve jatkaa EU:n alue- ja rakennepolitiikkaa. Eduskunnan talousvaliokunta on myös lausunnossaan VNK:n muistiosta edellyttänyt Suomelta kunnianhimoisempaa koheesiopolitiikkaa ja korkeamman rahoitussaannon asettamista neuvottelutavoitteeksi.

Itä- ja Pohjois-Suomen huippukokous korostaa Suomen neuvottelutavoitteiden valmistelussa seuraavaa:

1. Koheesiopolitiikka on EU:n keskeinen taloudellisen kasvun instrumentti. VNK:n muistioon sisältyvä vaatimus EU:n koheesiovarojen supistamisesta olisi ristiriidassa hallitusohjelman EU-tavoitteiden ja hallituksen kasvutavoitteiden kanssa. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat muistuttavat, että leikkaukset kohdistuisivat Suomessa raskaimmin Itä- ja Pohjois-Suomeen, jonka erityishaasteisiin EU on koheesiorahoitusta painottanut ja jota Suomen hallitus tulevan kauden koheesiotavoitteissaan edelleen painottaa.

Maakunnat korostavat, että Suomen nettomaksuasemaa voidaan ja pitää parantaa Suomen saantoa kasvattamalla, ei vain EU-budjettia leikkaamalla. Suomen tulee asettaa neuvottelutavoitteensa siten, että Suomessa maakuntien rakennerahastorahoituksen saanto ei ainakaan alene nykyisestä.

Maakunnat kannattavat edelleen koheesiopolitiikan ulottamista EU:n kaikille alueille. Tämä edellyttää EU:lta vahvaa ja aluelähtöistä koheesiopolitiikkaa.

2. VNK:n muistion linjaukset koheesiopolitiikan uudistamisesta talouskasvua ja työllisyyttä tukevaan suuntaan, koheesiomaiden perinteisten infrahankkeiden vähentäminen, sääntelyn ja hallinnollisen taakan keventäminen nettomaksajamaissa sekä oma-rahaitusosuuden kasvattaminen ovat hyviä tavoitteita.

Maakuntien mielestä uudistukset tulee kuitenkin kirjata niin, että viesti on yksiselitteinen ja selkeä: rahoituksen saannon painopistettä tulee siirtää suurimmilta nettosaajilta nettomaksajamaiden suuntaan, omarahoitusosuutta tulee kasvattaa korkeimman tukitason koheesiomaissa, ja hallinnollista taakkaa tulee keventää asiansa hyvin hoitavissa jäsenmaissa. Kun Suomi tavoittelee EU-budjetin alentamista Brexitin seurauksena, tämä tulee kytkeä em. tavalla toteutettavaan EU:n budjettirakenteen uudistukseen sekä yksittäisille jäsenmaille myönnettyjen jäsenmaksualennusten purkamiseen.

3. VNK:n muistiossa todetaan Suomen syrjäinen sijainti, harva asutus ja pitkät etäisyydet, ja tavoitteeksi asetetaan Itä- ja Pohjois-Suomelle erittäin tärkeän pohjoisen harvan asutuksen tuen jatkaminen.

Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat korostavat, että kun pohjoisten alueiden geopolitiinen ja taloudellinen merkitys Euroopassa kasvaa, koheesiopolitiikkaa tulee fokusoida entistä vahvemmin tukemaan pohjoisten alueiden kehityspotentiaalin hyödyntämistä ja EU:n sisäisen ja ulkoisen saavutettavuuden parantamista.

Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat teettivät yhdessä Pohjois-Ruotsin ja Pohjois-Norjan alueiden kanssa OECD:llä tutkimuksen Euroopan pohjoisten alueiden kehityspotentiaalista ja -haasteista. Maaliskuussa 2017 julkaistu tutkimus korostaa mm. luonnonvarojen, luontoarvojen, arktisuuden, osaamisen, toimivien rakenteiden ja Venäjä-yhteistyön tarjoamaa kehityspotentiaalia. OECD toteaa koheesiopolitiikan keinojen, kuten älykkään erikoistumisen, sopivan juuri tämän kaltaisille alueille, joilla se myös tuottaa parhaiten tuloksia. Erityisen merkittäväksi koheesiopolitiikan keinojen kohdentamisen harvaan asutuille alueille tekee se, että kotimainen innovaatorahoitus keskittyy entistä selvemmin pääkaupunkiseudulle ja muille suurimmille keskusseuduille.

Sekä OECD tutkimuksessaan että EU-komissio linjauksissaan korostavat EU:n koheesiorahoituksen kytkemistä kansalliseen aluekehittämiseen, jotta rahoituksen vaikuttavuus paranee. EU edellyttää jäsenmailta myös rakenteellisia muutoksia mm. hallinnon tehostamiseksi. Maakunnat esittävät, että Suomen EU-politiikan linjauksissa huomioidaan vahvasti maakuntauudistus, joka mahdollistaa EU-rahoituksen vahvemman kytkennän aluelähtöiseen kehittämiseen sekä eri rahastojen ja kansallisten toimien integroidun toimeenpanon maakunnassa.

4. VNK:n raportissa tuodaan esille Suomen tavoite ulko- ja sisärajayhteistyön vahvistamisesta. Tavoite on tärkeä Suomelle, jolla on EU:n pisin ulkoraja Venäjän kanssa. Venäjän kauppa on kääntynyt kasvuun ruplan kurssin ja Ukrainan kriisistä seuranneiden talouspakotteiden aiheuttaman laskun jälkeen. Venäjällä on Suomen rajamaakuntien kehitykseen aina merkittäviä taloudellisia, kulttuurisia ja sosiaalisia vaikutuksia, ja maakuntien toteuttaman rajayhteistyön ja arktisen ulottuvuuden tulee näkyä vahvasti tulevassa koheesiopolitiikassa.
5. Suomi on tukenut uusien kustannuserien, kuten maahanmuuton ja puolustusyhteistyön, sisällyttämistä EU-budjettiin. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat eivät kannata maahanmuuton lisäkustannusten esittämistä kirjattavaksi koheesiopolitiikan sisälle.

Maakuntien mielestä EU:n tulee edistää maahanmuuttoa (pakolaiset) liittyviä tavoitteita asettamalla ehdollisuuksia EU:n talousarviovarojen myöntämiseen niille jäsenmaille, jotka eivät riittävästi toteuta unionin yhteisiä linjauksia. Maahanmuuttokysymyksiä ja pakolaisongelmaa ei saa nostaa koheesiopolitiikan allokatiokriteeriksi. Koheesiorahaa ei myöskään tulisi suunnata kuin ääritapauksissa äkillisiin tarpeisiin laitoman maahanmuuton hoitamiseen.

4.2 Saavutettavuuden kehittäminen IP-alueella

4.2.1 Laajakaistarakentamisen jatkuvuuden varmistaminen harvaan asutuilla alueilla

Valtakunnallinen Nopea laajakaista -hanke

Laajakaistayhteyksien kehittäminen parantaa alueiden kehittämismahdollisuuksia ja on välttämätöntä erityisesti yritystoiminnan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi harvan asutuksen alueilla. Erityisen tärkeää tämä on harvaan asutussa Itä- ja Pohjois-Suomessa. Tietoliikenneyhteyksien rakentamisen tukeminen on yhteiskunnan kannalta tuottava investointi, joka maksaa julkisen tuen takaisin valtiolle rakentamisaikaisina veroina ja maksuina sekä sähköisten palveluiden kautta tulevana kustannussäästöinä myös kunnille.

Laajakaistahankkeen tavoitteiden saavuttaminen on osoittautunut ennakoitua vaikeammaksi ja hitaammaksi. Keskeisimmät haasteet ovat hankkeen päättymisen vuoden 2019 loppuun mennessä, tukirahojen riittämättömyys sekä erittäin kireä toteutusaikataulu. Kaupalliset teleyritykset ovat osoittaneet vain vähäistä kiinnostusta rakentamaan tavoitteiden mukaista laajakaistaverkkoa edes taajamiin saatikka harvaan asutuille seuduille. Teleyritysten investoinnit kiinteään verkkoon ovat vuonna 2016 laskeneet 33 prosenttia edeltävään vuoteen verrattuna, matkaviestinverkon investoinnit puolestaan kasvoivat 9 prosenttia. Kansainvälisesti tarkasteltuna Suomi ajautui entistä kauemmaksi muista Pohjoismaista. Suomessa tehtiin vuonna 2016 aineellisia investointeja kiinteään laajakaista- ja puhelinverkkoon sekä matkaviestinverkkoon noin 77 euroa asukasta kohden, kun Ruotsissa summa oli noin kaksinkertainen ja Norjassa peräti 213 euroa.

Koska hankkeet eivät kaikissa maakunnissa ole edenneet kaupallisten operaattoreiden toimesta, kunnat ja muut pienet toimijat ovat joutuneet ottamaan vastuuta rakentamisesta. Tämä on hidastanut rakentamista. Kuntien aktiivinen toiminta mm. omia verkkoyhtiöitä perustamalla on useilla alueilla ollut ainoa mahdollinen keino verkkojen rakentamiseen. Kuntien vastuiden lisääminen ei kuitenkaan ole yleisratkaisu laajakaistahankkeen etene miselle. Laajakaistahankkeen tarvetta lisää se, että toteutettu 4g-verkko ei ole kaikilta osin täyttänyt ennako-odotuksia, eikä tulevaisuuden 5g-verkot toimi ilman kattavaa valokuituverkkoa.

Uusi laajakaistastrategia ja tavoite vuosiksi 2025 ja 2030

Liikenne- ja viestintäministeriö on päättänyt käynnistää syksyllä 2017 kansallisen laajakaistastrategian valmistelun. Työhön on välttämätöntä ottaa maakunnat mukaan, jotta saadaan varmistettua alueiden tuntemus strategian laadintaan. Strategiassa asetetaan Suomen laajakaistatavoite vuosiksi 2025 ja 2030 sekä keinot tavoitteen saavuttamiseksi. Siinä määritellään myös tavoitteet laajakaistan kattavuudesta ja nopeudesta. Samalla vastataan osaltaan EU:n laajakaistatavoitteisiin. EU on esittänyt vuoden 2025 tavoitetasoksi, että kaikkialla EU:ssa tulisi olla saatavilla 100 megabitin yhteydet, joiden nopeus on mahdollista nostaa 1 gigabittiin.

Laajakaistahankkeet Itä- ja Pohjois-Suomessa

Itä- ja Pohjois-Suomen laajakaistaohjelmien kokonaiskustannukset ovat vuonna 2009 laadituissa ohjelmissa 315 milj. euroa. Kaikki kunnat eivät hankkeen alussa lähteneet mukaan, mutta nyt useat kunnat ovat lähteneet tai ilmaisseet halukkuuden osallistua hankkeeseen. Toukokuussa 2017 Itä- ja Pohjois-Suomen alueella oli hyväksyttyjä laajakaistahankkeita 181,4 milj. euron edestä eli vasta reilu puolet aiemmin suunnitelluista hankkeista on toteutumassa. Lisäksi osa jo aiemmin hyväksytyistä hankkeista on peruuntunut mm. hakijoiden rahoitusvaikeuksien myötä ja niihin ollaan etsimässä uutta toteutusvaihtoa.

Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien liitot esittävät liikenne- ja viestintäministeriölle seuraavia toimenpiteitä hankkeen edistämiseksi:

a) Tuetun laajakaistarakentamisen jatkaminen ja rahoituksen turvaaminen

EU:n laajakaistatavoitteiden saavuttamiseksi ja koko Suomeen kattavan tehokkaan tietoliikenneverkon rakentamiseksi on päätettävä tuetun laajakaistarakentamisen jatkamisesta vähintään vuoden 2030 loppuun saakka. Jatkoaika on välttämätön tavoitteiden saavuttamiseksi. Valtion talousarviossa tulee turvata valtion tukirahoitus kaikille toteutuville hankkeille. Näin kunnilla ja rakentavilla operaattoreilla olisi varmuus jatkaa hankkeiden suunnittelua. Hankkeen jatkovaihetta ja verkon rakentamisen vauhdittamista varten tulisivat tuet tulla jatkossa pelkästään valtiolta, koska kaikilla kunnilla taloudellinen tilanne ei mahdollista nykyisen kuntaosuuksprosentin mukaisen tuen myöntämistä ja siksi hanke ei myöskään voi saada valtiontukea. Näiden kuntien asukkaat jäävät siten eriarvoiseen asemaan.

b) Erillisratkaisu erityisen haasteellisille alueille

Itä- ja Pohjois-Suomessa on kokonaisia kuntia tai kuntien osia, joissa ei ole toteutunut rakentamishankkeita lainkaan nykyisellä tukimallilla. Näillä erityisen haasteellisilla alueilla pitkät välimatkat ja harva asutus eivät mahdollista kaupallisesti kannattavaa rakentamista tuen nykyehdoilla. Näille erityisen haasteellisille alueille on valmisteltava erillisratkaisu valtion ja kuntien yhteistyönä laajakaistayhteyksien rakentamiseksi.

c) Taajama-alueiden laajakaistapalveluiden varmistaminen

Koska laajakaistaverkkojen markkinaehtoinen rakentaminen on ollut ennakoitua hitaampaa, tulee käynnistää erityistoimenpiteitä kuntien kehityksen kannalta keskeisten alueiden ja taajamien laajakaistaverkkojen edistämiseksi.

d) Kaiken markkinapotentiaalin hyödyntäminen

Haja-asutusalueiden laajakaistapalveluiden suurin haaste on vähäinen asiakasmäärä ja siksi kaiken asiakaspotentiaalin hyödyntäminen on välttämätöntä. Tuen myöntämisessä tulee poistaa jaottelu vakituisiin ja vapaa-ajan asukkaisiin. Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien liitot esittävät vapaa-ajan asutuksen sisällyttämistä jatkossa tukikelpoiseen rakentamiseen. Tukikelvottomiksi tulee määritellä vain ne alueet, joilla jo tarjotaan asiakkaalle saakka edistyksellisiä viestintäpalveluita kohtuulliseen hintaan.

Toteuttamisvalmius ja -suunnitelma sekä kustannusarvio

Kilpailutettuja hankkeita on odottamassa kuntien ja viestintäviraston rahoituspäätöksiä. Kuntayhtiö- ja osuuskuntaselvityksiä valmistellaan eri maakunnissa ja niiden valmistuttua avataan uusia laajakaistahakuja. Laajakaistahankkeen uusien hankkeiden tukirahoituksen tarve on vuoteen 2025 mennessä karkeasti arvioituna 100 milj. euroa Itä- ja Pohjois-Suomessa. Arviota voi nostaa erityisen haasteellisten alueiden erillisratkaisut sekä tarpeelliset tarkistukset loma-asuntojen laajakaistayhteyksien tukikelpoisuuteen sekä 15.7.2017 voimaan tulleet laajakaistatukilain muutokset markkinaehtoiisiin alueiden ja tilaajajohdon tukikelpoisuuteen.

Laajakaistapalveluja koskevan yleispalveluvelvoitteen muuttaminen

Yleispalveluliittymän tiedonsiirron vähimmäisnopeus on tällä hetkellä 2 Mbit/s, joka on määritelty liikenne- ja viestintäministeriön asetuksella. Yleispalveluvelvoitteen tulee asetuksen mukaan myös seurata tietoliikenneyhteyksien yleistä kehitystä. Tämä vähimmäisnopeus tulee nostaa vähintään 10 Mbit/s mahdollisimman pian, koska Viestintäviraston jo vuoden 2015 tilaston mukaan suurimmalla osalla tiedonsiirtoliittymien käyttäjistä on jo yli 10Mbit/s yhteys käytössään. Myös kuulo- ja puhevalmiiden henkilöiden liittymien tulee seurata nopeudeltaan yleistä kehitystä.

Yleispalveludirektiivin mukaan palveluiden tulee olla saatavilla maantieteellisestä sijainnista riippumatta, kansallisesti saatavuutta ei tule rajoittaa pelkästään virallisesti määritettyyn vakinaiseen asuin- tai sijaintipaikkaan. Laajakaistaliittymän lähtevälle liikenteelle tulee ehdottomasti asettaa myös nopeusvaatimus ja maksimiviive tiedonsiirrolle (kuten kuulo- ja puheväylien laajakaistaliittymälle on asetettu), sillä nykyiset sähköiset palvelut asettavat vaatimuksia myös lähtevän liikenteen nopeudelle ja tiedonsiirron viiveelle.

4.2.2 Itä-Suomen esitys perusväylänpidon rahoituksen nostamiseksi

Itä-Suomessa tuotetaan yhä enemmän raaka- aineita ja jalostettuja tuotteita omaan käyttöön, muualle Suomeen sekä vientiin. Itä-Suomen vahvuutena ovat runsaat puuvarannot, jotka ovat kasvattaneet merkitystään metsä- ja bioenergiainvestointien lisääntymisen. Puun uudenlaiset hyödyntämistavat sekä jalostuslaitokset lisäävät varsinkin paikallista liikennettä puunhankinta-alueilla. Elintarviketuotannon osalta Itä-Suomella on valtakunnallisten markkinoiden lisäksi merkittävää vientiä Venäjälle. Maatalouden kehittymisen ja tehostumisen myötä maatalouden suuryksiköitä syntyy kauemmas pää- väyliltä. Kaivokset laajentavat toimintaansa ja raaka- aineita sekä jalostettuja tuotteita kuljetetaan vesi-, rauta- ja maanteitse jalostuslaitoksille sekä satamiin.

Maito-, raakapuu- ja bioenergia- sekä kaivoskuljetukset ovat Itä-Suomelle tyypillisiä ja lisääntyviä kuljetuksia, jotka käyttävät vähäliikenteistä verkkoa, jonka kunto on viime vuosina heikentynyt hälyttävästi. Nykyisen hallituskauden perusväylänpidon lisärahoituksella ja korjausvelkaohjelmalla on saatu hillittyä liikenneverkon korjausvelan kasvua ja korjattua joitakin pahempia puutteita myös alempi asteisella verkolla. Liikenneverkon kunnon turvaamiseksi myös tulevaisuudessa tarvitaan perusväylänpidon rahoituksen pysyvää nostamista.

4.3 Koillisväylän tietoliikennekaapelin rakentamiseen valmistautuminen ja Itä- Suomen alueiden saaminen tietoliikennereitin varrelle

Paavo Lipposen ja Reijo Sventon liikenne- ja viestintäministeri Anne Bernerille luovuttaman selvityksen (LVM 2/2016) mukaan Euroopan ja Aasian yhdistävälle Koillisväylän tietoliikennekaapelille ja sen rakentamiselle on saatu kansainvälistä kannatusta. Koillisväylän tietoliikennekaapelin rakentamisen vauhdittaminen on nimetty Suomen yhdeksi keskeiseksi hankkeeksi kuluvalle hallituskaudella. Selvitetäviin asioihin sisältyvät Suomen sisäiset reittivaihtoehdot Koillisväylän rantautumispisteestä Etelä-Suomeen lisärakentamistarpeineen. Reittivaihtoehdoista selvitetään olemassa oleva kapasiteetti ja tarpeet lisärakentamiselle. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat haluavat olla mukana jo heti alkuvaiheessa kaapelihankkeen suunnittelussa. Itä-Suomen maakunnat ja Kainuu esittävät, että suunnittelun yhteydessä selvitetään Itä-Suomen kautta kulkevat reittivaihtoehdot lisärakentamistarpeineen.

5. Etelä-Savon erityiskysymykset

5.1 Kaksoiskuntalaisuus

Etelä-Savossa vapaa-ajan asukkailla on suuri merkitys maakunnan tulevaisuuden elinvoimalle, sillä noin puolet maakunnan matkailutulosta tulee vapaa-ajan asukkailta. Lisäksi vapaa-ajan asukkaat käyttävät alueella monipuolisesti erilaisia palveluja (kauppa-, hyvinvointi- ravintola- ja matkailupalvelut) luoden positiivisia välittömiä ja välillisiä vaikutuksia toimialat ylittäen alueen elinvoimaisuuteen, yritysten menestymiseen ja ihmisten työllistymisen mahdollisuuksiin. Etelä-Savossa on 76 400 vakinaista asuntoa ja 49 200 vapaa-ajan asuntoa. Yhdeksässä kunnassa Etelä-Savon 14 kunnasta on enemmän vapaa-ajan asuntoja kuin vakinaisesti asuttuja asuntoja. Lisäksi kaikissa Etelä-Savon kunnissa on vähintään yksi vapaa-ajan asunto kolmea vakinaisesti asuttua asuntoa kohden. Vapaa-ajan asukkaat ovat tärkeä osa Etelä-Savon identiteettiä.

Vapaa-ajan asukkaiden vaikutusmahdollisuudet, oikeudet ja velvollisuudet ovat asioita, joiden yksityiskohtaista määrittelyä tarvitaan, jotta Etelä-Savo alueena kykenisi vastaamaan paremmin alueen asukkaiden mukaan lukien vapaa-ajan asukkaiden tulevaisuuden tarpeisiin ja vaikutusmahdollisuuksiin sekä ratkaisemaan mahdollisia ongelmia. Yleisesti Suomessa yhä useammalla ihmisellä saattaa tulevaisuudessa olla monta asuin-/kotipaikkaa, jolloin asia tulisi huomioida myös lainsäädännössä.

5.2 Kesälomakauden siirto

Etelä-Savossa matkailun ja vapaa-ajan asutuksen taloudellinen merkitys on huomattava. Maakunnassa, jossa merkittävät maailmanluokan kulttuuritapahtumat – mm. Savonlinnan Oopperajuhlat, Sulkavan soudut, St Michel Ravit – ajoittuvat kesään, jossa on lähes 50 000 vapaa-ajan asuntoa ja jonka pinta-alasta neljännes on ainutlaatuisen kauniita sisävesistöjä, matkailu keskittyy kesäkuukausiin.

Kausiluonteinen kesämatkailu tarjoaa koululaisille ja opiskelijoille kesätyö- ja harjoittelupaikkoja ja lisätuloja majoitus- ja ravitsemusliikkeissä sekä kaupan palveluissa ja monipuolistuvissa muissa matkailupalveluissa. Koulujen lomakauden päättymisen kuitenkin katkaisee matkailusesongin juuri siinä vaiheessa, kun matkailijat muualta Euroopasta saapuvat nauttimaan Suomen järviluonnosta ja kulttuuriannista. Myös vapaa-ajan asukkaat viihtyvät kakkosasunnoillaan parhaan marjastus- ja sienestysesongin alkaessa.

Etelä-Savo tarjoutuu kokeilualueeksi koulujen lomakauden siirtämiseksi siten, että kevätlukukausi jatkuisi lähelle juhannusta ja syyslukukausi alkaisi syyskuun alussa. Kokeilu koskisi perusopetusta ja toisen asteen opetusta.

Kesän matkailusesongin pidentäminen on välttämätön ja vaikuttava tekijä matkailun ja palvelujen liikevaihdon nopealle kasvattamiselle. Matkailupalveluille on elokuussa kysyntää, jota markkinointitoimilla vielä voidaan lisätä. Koulujen lomakauden siirto mahdollistaisikin käsityksemme mukaan vilkkaimmilla kesämatkailualueilla hallituksen tavoitteleman työllisyyden ja talouskasvun matkailu- ja palveluelinkeinoissa. Ulkomaisen matkailun osalta kyse on lisäksi vientitulon lisäämisestä. Lomakauden siirto ei sinänsä aiheuta lisäkustannuksia, sillä se ei vaikuta kouluvuoden pituuteen.

ETELÄ-SAVON
MAAKUNTALIITTO

ISBN 978-952-5932-42-3

ISSN 1455-2930